

Aina on varaa parantaa
Laatukäsikirjan työstäminen Muonion päivähdolle

Elina Soininen

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

2015

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Elina Soininen	Vuosi	2015
Ohjaaja	Kaisu Vinkki & Seija Järvi		
Toimeksiantaja	Muonion kunta, Päiväkoti Mustikka		
Työn nimi	Aina on varaa parantaa, Laatukäsikirjan työstäminen Muonion päivähoitolle		
Sivu- ja liitemäärä	79 (31)		

Opinnäytetyöni tarkoitus on olla työväline Muonion päivähoiton työntekijöille. Tavoitteena oli tehdä varhaiskasvatuksen laatukäsikirja Muonion päivähoitolle. Laatukäsikirjan avulla he voivat arvioida toimintaansa ja kehittää sitä.

Laatukäsikirja on tehty lähdekirjallisuuteen, sähköiseen lähdemateriaaliin ja Muonion kunnan varhaiskasvatusohjaajan konsultaatioapuun pohjautuen. Opinnäytetyön raportti taas pohjautuu lähdekirjallisuuteen sekä sähköiseen lähdemateriaaliin.

Laatukäsikirjassa käsitellen kattavasti varhaiskasvatukseen laatuun vaikuttavia tekijöitä joita ovat: henkilöstö ja vastualueet, koulutus ja kehittäminen, varhaiskasvatuksen toteuttaminen, varhaiskasvatussuunnitelma, varhaiskasvatusympäristö, lapsen osallisuus, kasvatuskumppanuus, varhainen tuki, yhteistyö, arviointi ja vaikuttavuus, talous ja resurssit ja lopuksi työhyvinvointi. Laatukäsikirjaa tullessaan käyttämään Muonion päivähoitossa heidän tarpeensa mukaan. Laatukäsikirja on tämän raportin liitteenä (Liite 1).

Opinnäytetyöni raportissa kuvaan varhaiskasvatuksen laatutekijöihin liittyvää teoriaa. Olen perehtynyt yhteen laadunarviointimalliin, joka kattaa kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatukseen liittyvät laatutekijät. Tekemäni johtopäätös on, että laatu on elävä käsite, joka muuttuu ajan hengen mukaan. Laadun kehittäminen on siten päättymätön prosessi.

Avainsanat: varhaiskasvatus, päivähoito, laatu, arviointi

Bachelor of Social Services

Author	Elina Soininen	Year	2015
Supervisor(s)	Kaisu Vinkki and Seija Järvi		
Commissioned by	Muonion kunta, Päiväkoti Mustikka		
Subject of thesis	There's always room for improvement, Making of the quality handbook for Muonio municipality's early childhood and care		
Number of pages	79 (31)		

This thesis is intended to be a tool for Muonio municipality's daycare employees. The objective was to make the quality handbook which Muonio municipality's daycare can use in their work. With quality handbook they can make evaluation of their functioning and develop it.

The contents of the quality handbook is based on the source books, the electronic source material as well as what the Muonio municipality's early childhood supervisor told. The thesis report is based on the source books and the electronic source material.

In the quality handbook I deal with quality factors that affects to early childhood in daycare. These factors are: personnel and responsibility, education and developing, implementation of early childhood, early childhood education and care (ECEC), early childhood education and care environment, child's involvement, coworking with the parents, early support, cowork, evaluation and effects, economy and resources and finally well-being at work. The quality handbook will be used in Muonio municipality's daycare as required. The quality handbook is appended to this report.

The thesis report describes the theory of quality factors in early childhood education and care. I have focused on one model of evaluating quality which covers comprehensively quality factors in early childhood education and care. I made a conclusion that quality is a living concept which changes alongside with time. This means that developing quality is an endless process.

Key words early childhood, daycare, quality, evaluation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖ.....	7
2.1 Tarkoitus ja tavoitteet.....	7
2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö	8
2.3 Aineiston keruu ja analysointi	9
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	13
3.1 Varhaiskasvatus	13
3.2 Varhaiskasvatusta ohjaava perusta	14
3.3 Laadunarviointi	16
3.3.1 palvelutaso.....	18
3.3.2 Puitetekijät.....	19
3.3.3 Välilliset tekijät.....	20
3.3.4 Prosessitekijät	30
3.3.5 Vaikuttavuustekijät	34
4 OPINNÄYTETYÖPROSESSI	41
5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	44
LÄHTEET.....	46
LIITTEET	48

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatuksen laadun tutkimus on nähnyt monia vaiheita. 1970- luvulla tutkimuksissa vertailtiin kotona tapahtuvaa hoitoa ja päivähoitoa. Tuolloin ei juuri huomioitu sisällöllistä laatua toiminnassa ja keskusteluissa pohdittiin onko päivähoito etu vai haitta lapsille. Myöhemmin 1980- luvulla päivähoitomuotojen laadun sisäiset vaihtelut herättivät kiinnostusta ja tutkimuksissa tarkasteltiin erilaisten hoitomuotojen yhteyttä lasten kehitykseen. Huomattiin, että lapset tulevat erilaisista taustoista ja siten myös reagoivat eri tavoin päivähoitoon. Tultaessa 1990- luvulle tutkimuksissa keskityttiin päivähoidon pitempiaikaiseen vaikuttavuuteen lapsen myöhemmissä elämänvaiheissa. Tuolloin huomioitiin myös lasten ja perheiden yksilöllisyys sekä laadulliset erot kasvatusympäristöissä. (Hujala & Fonsén, 2011, 315.)

Laadunarvioinnin tutkimus 2000- luvulla painottuu subjektiiviseen ja arvosidonnaiseen näkökulmaan. Laadunarviointi on inklusiivista ja osallistavaa. Ihmisten omakohtaiset käsitykset ja kokemukset laadusta sekä erilaiset näkökulmat ovat tutkimuksen mielenkiinnon kohteena. Tällä hetkellä laadunarvioinnissa korostetaan entistä enemmän lasten näkökulmaa. Lapsia pidetään luotettavina tiedonlähteinä kun tarkastellaan heidän omaa elämäänsä. Varhaiskasvatuksen kehittämisessä lasten näkökulma on tärkeä. (Hujala & Fonsén, 2011, 315.)

Toiminnan arvioinnilla ylläpidetään laadukasta varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005), joka on valtakunnallinen varhaiskasvatusta ohjaava asiakirja, edellyttää että toiminnan arviointi ja kehittäminen on jatkuvaa ja kasvattajien toimesta tapahtuvaa. Toteutetusta varhaiskasvatuksesta tuotetaan tietoa laadunarvioinnilla. Siten saadaan tietää varhaiskasvatuksen vahvuuksista ja kehittämisen painopisteistä, jolloin pedagogisella johtajuudella voidaan tarttua oikeisiin asioihin. (Hujala & Fonsén, 2011, 312.)

Toiminnallisen opinnäytetyöni tuotos on varhaiskasvatuksen laatukäsikirja, jonka tein Muonion päivähoidolle. Laatukäsikirja koettiin tarpeelliseksi ja opinnäytetyöni

toivotettiin tervetulleeksi. Laatukäsikirja on tarkoitettu Muonion päivähoidon työntekijöille oman työn tueksi, välineeksi, jolla he voivat arvioida ja kehittää toimintaansa. Laatukäsikirjaa voidaan käyttää myös uuden henkilöstön ja opiskelijoiden perehdyttämiseen sekä siitä voi olla hyötyä perheille, jotka haluavat tutustua Muoniossa tarjottavaan päivähoitoon. Valitsin tämän aiheen, koska se tukee suuntaavia opintojani ja auttaa päämääräni saavuttamisessa eli lastentarhanopettajan kelpoisuuden saavuttamisessa. Tämä aihe antoi myös mahdollisuuden syventää ammatillista kasvuani.

Pyrin tekemään laatukäsikirjan, joka palvelisi sen laajaakin kohdeyleisöä miellyttävällä tavalla. Laatukäsikirja on selkeä ja helposti päivitettävissä, sillä valitsin sille sähköisen muodon. Laatukäsikirjassa kerrotaan Muoniossa toteutetusta päivähoitosta ja kerronnan tukena on muun muassa lakeja sekä referoituja kappaleita Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista (2005).

Opinnäytetyöni raportissa käydään läpi varhaiskasvatusta käsitteenä, sitä ohjavia lakeja ja muita asiakirjoja, laadunarviointimallia, jonka mukaan tein laatukäsikirjan Muonion päivähoitolle, opinnäytetyöni prosessia ja lopuksi esitän johtopäätökseni ja pohdintani, jotka ovat syntyneet tämän prosessin aikana.

2 OPINNÄYTETYÖ

2.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tehdä laatukäsikirja Muonion päivähoiton käyttöön. Laatukäsikirjan tarkoitus on olla päivittäinen väline, jolla tuetaan omaa työskentelyä sekä arvioidaan toimintaa niin yksilöllisesti kuin yhteisöllisestikin. Sitä voidaan käyttää uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdytyksessä. Laatukäsikirjan avulla työhön voidaan ammentaa johdonmukaisuutta ja varmaa ammatillista otetta ja siten pyrkiä laadukkaaseen varhaiskasvatustoimintaan. Tavoitteena oli tehdä helposti lähestyttävä ja päivitettävä laatukäsikirja.

Laatukäsikirja voi toimia myös tiedonlähteenä vanhemmille, jotka haluavat tutustua Muoniossa tarjottavaan päivähoitoon. Laatukäsikirjaa voidaan pitää ikään kuin osoituksena Muonion päivähoiton osaamisesta ja siitä, mikä tekee juuri heidän päivähoidostaan ainutlaatuisen. Laatukäsikirjassa kerrotaan Muoniossa toteutetusta päivähoidosta ja kerronta vuoro puhelee Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa, jota on käytetty myös Muonion varhaiskasvatussuunnitelman tekemisen tukena. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Stakesin julkaisu vuodelta 2005 ja se on suomalaista varhaiskasvatusta valtakunnallisesti ohjaava asiakirja.

Laatukäsikirjan tuli olla selkeä myös laajemman yleisön vuoksi, niin että työntekijät ja vanhemmat pystyisivät hyötymään siitä. Selkeän ulkoasun ja kuvien tarkoitus on tehdä lukemisesta mahdollisimman miellyttävä kokemus. Laatukäsikirjassa kerrotaan Muonion päivähoiton rakenteesta, eli millaisia päivähoiton muotoja on tarjolla, päivähoiton johtamisesta sekä kaikista niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Näitä ovat: koulutus ja kehittäminen, varhaiskasvatuksen toteuttaminen, suunnittelu sekä varhaiskasvatusympäristö, lapsen osallisuus, kasvatuskumppanuus, varhainen tuki, yhteistyö, arviointi ja vaikuttavuus, talous ja resurssit, työhyvinvointi ja turvallisuus.

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Alasta riippuen se voi olla esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje, ohjeistus tai opastus, kuten perehdyttämisorja, ympäristöohjelma tai turvallisuusohjeistus. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla myös jonkin tapahtuman toteuttaminen, kuten messuosaston tai näyttelyn järjestäminen koulutusalaista riippuen. Sen toteutustapa voi olla kirja, kansio, vihko, opas tai esimerkiksi portfolio. Toteutustapa valitaan kohderyhmän mukaan. (Vilka & Airaksinen, 2003, 9.)

Produkti eli tuotos on tekstiltään toisenlainen kuin toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluva raportti. Produktin teksti määräytyy sille tarkoitetun kohderyhmän mukaan. (Vilka & Airaksinen, 2003, 65.) Produktini kohderyhmänä olivat Muonion päivähoiton työntekijät sekä päivähoitopalvelua käyttävät asiakkaat. Laatu-käsikirjan tekstillinen tyyli on asiallista, mutta helposti ymmärrettävää. Opinnäytetyöni toiminnallinen osio eli produkti vastaa mielestäni parhaiten opasta. Paitsi että laatu-käsikirjassa kerrotaan miten suomalaista päivähoitoa toteutetaan valtakunnallisesti, niin sen tehtävä on myös kertoa varhaiskasvatuksen toteuttamisesta juuri Muoniossa. Opinnäytetyöni toteutustapa on sähköinen, mutta halutesaan päivähoito voi tulostaa sen esimerkiksi kansioksi. Tulevaisuudessa laatu-käsikirja löytyy Muonion kunnan kotisivuilta.

Opinnäytetyöni on laadullinen ja ratkaisut ovat syntyneet käytännön selvitystyössä eli konsultoimalla Muonion varhaiskasvatusohjaajaa. Konsultaatio on mielestäni parempi sana kuvaamaan tiedon hankintaa tässä työssä, sillä keskustelut menivät eteenpäin omalla painollaan, enkä tehnyt haastattelukysymyksiä tai nauhoittanut keskusteluita. Näitä keskusteluita olen peilannut teoreettiseen viitekehukseen, jona on toiminut laatuun vaikuttavat tekijät varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyöraportti on toiminnallisen opinnäytetyön toinen osa, josta selviää, mitä, miksi ja miten olen tehnyt, millainen työprosessi on ollut sekä millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin olen päätenyt. Raportissa arvioin myös omaa prosessiani, tuotosta ja oppimistani. Vilka ja Airaksinen (2003, 65- 66) sanovat, että raportoinnin

on täytettävä tutkimusviestinnän vaatimukset, vaikka se eroaakin osin empiiristen toimintatutkimusten raportoinnista. Raportin tulee olla yhtenäinen ja johdonmukainen, jolloin se auttaa lukijaa perehtymään ja ymmärtämään työprosessia.

Työllistymiseen opintojen jälkeen voi vaikuttaa myös itse ideoidessa opinnäytetyöaihetta. Hyvä opinnäytetyöaihe nousee koulutusohjelman opinnoista ja aiheen avulla pystyy luomaan yhteyksiä työelämään. On suositeltavaa, että toiminnalliselle opinnäytetyölle löytää toimeksiantajan. Opinnäytetyöllä, jolla on tilaaja, voi näyttää omaa osaamistaan ja herättää työelämän kiinnostusta itseensä. Työllistyminen on myös mahdollista. (Vilkka & Airaksinen, 2003, 16.) Opinnäytetyöni aihetta miettiessäni, pohdin omia kiinnostuksen kohteitani alan opintoihin liittyen. Yritin saada otetta aiheesta, joka todella motivoisi minua ja jonka parissa jaksaisin työskennellä. Mielessäni kävi monia aiheita ja joistakin tein jo alustavia tutkimuskysymyksiäkin, mutta näiden aiheiden työstäminen katkesi yleensä siihen, että niistä oli jo tehty opinnäytetöitä, enkä löytänyt niistä aihetta jatkotutkielmille.

Lopulta ajattelin, että haluaisin tehdä opinnäytetyön, jota käytettäisiin aktiivisesti ja se palvelisi jotain ammattiyhteisöä oman ammatillisen kasvuni lisäksi. Otin yhteyttä Muonion kunnan varhaiskasvatusohjaajaan kysyäkseni olisiko heillä tarvetta varhaiskasvatuksen laatuksikirjalle tai olisiko heillä toivetta jollekin muulle aiheelle. Aiheen täytyi myös liittyä varhaiskasvatukseen, koska tavoitteenani oli saada lastentarhanopettajan kelpoisuus. Vilkkan ja Airaksisen (2003, 16) näkökulma opinnäytetyön aiheen merkittävyyteen työllistymisen kannalta oli myös mielessäni. Ajattelin tämän yhteistyön raottavan tulevaisuudessa ovela mahdolliseen työpaikkaan.

2.3 Aineiston keruu ja analysointi

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyöksi ei vielä riitä se, että on toteuttanut jonkin tapahtuman, tuotteen, oppaan tai ohjeistuksen, vaan opiskelijan on myös osoitettava, että kykenee yhdistämään ammatillisen teoreettisen tietonsa ammatilliseen käytäntöön. Opiskelijan täytyy kyetä pohtimaan alan teorioiden ja niistä nousevien käsitteiden avulla käytännön ratkaisuja kriittisesti ja kehittämään niiden

avulla alansa ammattikulttuuria. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, 42.) Oman opinnäytetyöni sisällölliset valinnat nojasin varhaiskasvatuksen laatuun vaikuttaviin tekijöihin, jotka poimin Hujalan laadunarviointimallista (Kuvio 1). Valitsin kyseisen mallin, koska mielestäni se kattaa kokonaisvaltaisesti varhaiskasvatuksen laadunarvioinnin. Siten olen valinnut tietoperustaksi ne teokset, joissa näitä tekijöitä käsitellään. Yksi malli, joka kattaa kokonaisvaltaisesti laadunarvioinnin sopi mielestäni Muonion päivähoidolle.

Produktin osalta tietoperustan on muodostanut keskustelut Muonion varhaiskasvatuksen ohjaajan kanssa. Hänen avullaan sain Muonion päivähoitoa koskevat faktat oikein. Lisäksi laatukäsikirja pohjaa vahvasti Muonion varhaiskasvatussuunnitelmaan sekä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen Stakes: in julkaisuun Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005). Valitsin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, sillä Muonion varhaiskasvatussuunnitelma perustuu pitkälti tähän. Näin Muonion varhaiskasvatussuunnitelman ja laatukäsikirjan välille muodostui luonnolliselta tuntuva jatkumo. Laatukäsikirja kattaa sisälleen monta osa-aluetta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) lisäksi käytin lähteenä suomalaisia lakeja ja asetuksia. Raportin kohdalla koin haastavaksi aineiston rajauksen ja raportin rungon rakentamisen. Lopulta päädyin tarkastelemaan vain yhtä mallia sen kokonaisvaltaisuuden vuoksi.

Raportissa tarkastelen laadunarviointia inklusiivisesta näkökulmasta, mikä koostaa erilaiset käsitykset yhteen ja laadun käsite muodostuu kaikille toimijoille yhteisestä näkemyksestä käsin. Inklusiviinen laadunarvioinnin viitekehys ottaa huomioon päivähoitotoiminnan tavoitteet, asiantuntijatiedon ja sen, että laatukäsitykset ovat aina myös kulttuurisia ja subjektiivisia, eli laatu saa eri merkityksiä ajan ja paikan mukaan. Valitsin inklusiivisen laadunarvioinnin koska se huomioi laajasti kaikki laadun arviointiin vaikuttavat tekijät, kuten kulttuurisidonnaisuuden. Se myös asettaa asiantuntijatiedon ja kentän toimijat tasavertaiseen asemaan laadutekijöiden ja laatukriteerien määrittelijöinä. (Hujala & Fonsén, 2011, 314.)

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni olen käyttänyt laadullista eli kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Laadullinen tutkimusmenetelmä sopi toiminnalliseen

opinnäytetyöhön, sillä tavoitteena oli toteuttaa laatukäsikirja, mikä palvelee Muonion päivähoiton tarpeita ja sen tuli nojata heidän näkemykseensä. Olen kerännyt aineiston eri tietolähteistä kuten kirjoista, Internet - lähteistä, raporteista ja yhteistyökumppania eli Muonion varhaiskasvatuksen ohjaajaa konsultoimalla. Produktissani lähteiden käyttö ei ole niin rikasta kuin tässä raportissa, mutta olen samaa mieltä Vilkan ja Airaksisen kanssa siitä, että aineiston määrä ei ole tärkeää vaan aineiston laatu ja se että aineisto vastaa produktin sisällöllisiin tavoitteisiin ja kohderyhmän tarpeisiin. (Vilka & Airaksinen, 2003, 63- 64.)

Teoreettisessa analyysissä täytyy ilmetä aina, kuka on sanonut, mitä ja milloin on sanonut. Argumentoinnin täytyy siis olla uskottavaa ja lähteiden olennaisia työn kannalta sekä oikein merkittäviä, jolloin niistä voidaan myös kiistellä. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 21.) Opinnäytetyöni on teoreettinen ja se pohjautuu vahvasti teoriaan, joten raportissa korostuu lähteiden käyttö. Olen pyrkinyt valitsemaan aiheen kannalta keskeisiä lähteitä. Produktin aineiston merkittävin lähde oli keskustelut yhteistyötahon eli varhaiskasvatusohjaajan kanssa. Keskustelut tapahtuivat aina kasvotusten. Toiminnallisessa opinnäytetyössä useasti niin sanottu suuntaa antava tieto on riittävää, joten haastatteluiden puhtaaksi kirjoittaminen eli litterointi ei ole yhtä välttämätöntä kuin opinnäytetöissä, jotka ovat tutkimuksellisia. (Vilka & Airaksinen, 2003, 63.) Produktia työstäessäni kirjoitin varhaiskasvatuksen ohjaajan kanssa käymieni keskusteluiden pohjalta muistiin vain työn kannalta oleelliset faktat. Litterointi ei ollut tarpeellista.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sisällönanalyysiä voidaan käyttää omana yksittäisenä metodina tai se voidaan liittää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan hankitun aineiston eli kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen kuvaamista sanallisesti. Sisällönanalyysi voidaan siis vielä jakaa aineistolähtöiseen analyysiin, teoriaohjajaan analyysiin tai teorialähtöiseen analyysiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 93-101.) Opinnäytetyössäni olen käyttänyt teorialähtöistä analyysia, sillä olen nojanut työni jo johonkin olemassa olevaan malliin eli tässä tapauksessa Hujalan (Ku-

vio 1) varhaiskasvatuksen laadunarviointimalliin. Tämän mallin myötä olen määritellyt työni kannalta kiinnostavat käsitteet. Aineistoni analyysia on ohjannut siis jo valmis kehys, joka on luotu aikaisemman tiedon perusteella.

Laadullinen tutkimus jaotellaan yleensä deduktiiviseen tai induktiiviseen analyysiin. Induktiivisessa analyysissä edetään yksittäisestä yleiseen. Päättelyn logiikka yhdistetään teorialähtöisessä analyysissä usein deduktiiviseen päättelyyn. Deduktiivinen analyysi sisältää ajatuksen, jossa edetään yleisestä yksityiseen. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 95- 100.) Opinnäytetyössäni edetään yleisestä yksityiseen ja aineiston hankintaa on ohjannut valmiiksi hahmotellut kategoriat.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa tulen käymään läpi varhaiskasvatusta ja päivähoitoa ohjaavaa perustaa. Tämän perusta sisältää erilaisia lakeja, asetuksia ja sopimuksia. Lisäksi tässä luvussa kerron siitä varhaiskasvatuksen laadunarviointimallista, jonka pohjalta olen työstänyt laatukäsikirjan Muonion päivähoidolle sopivaksi. Teoria tässä luvussa pohjautuu tästä mallista poimimiini käsitteisiin.

3.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus määritellään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaksi kasvatukselliseksi vuorovaikutukseksi, jonka tavoitteena on lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. Kasvatustehtävässä tarvitaan kasvatuskumppanuutta eli vanhempien ja päivähoidon työntekijöiden kiinteää yhteistyötä, jotta voidaan muodostaa lapsen kannalta mielekäs kokonaisuus. Varhaiskasvatus, mikä on yhteiskunnan järjestämää, valvomaa ja tukemaa on kokonaisuus koostuen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa keskeinen painotus on lapsen omaehtoisella leikillä. Varhaiskasvatus pohjautuu erityisesti tietoon varhaiskasvatuksesta sekä laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen, jossa pedagogisten menetelmien hallinta on olennainen. Varhaiskasvatustalvueluita järjestetään monimuotoisesti päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona sekä avoimena toimintana. Tuottajina toimivat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Lapsen kannalta johdonmukaisen jatkumon muodostavat varhaiskasvatus, esiopetus osana varhaiskasvatusta ja perusopetus. Oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatustalvueluja kuuluvat myös varhaiskasvatuksen piiriin. (Stakes, 2005, 11- 12.)

3.2 Varhaiskasvatusta ohjaava perusta

Meillä on Suomessa tietynlainen perusta, mille laadukasta varhaiskasvatusta aletaan rakentamaan. Tässä kappaleessa käydään läpi päivähoidoa koskevia lakeja ja asetuksia sekä Suomessa vuonna 1991 laintasoisena voimaan tullutta lasten inhimillistä kasvua ja kehitystä turvaavaa Lapsen oikeuksien yleissopimusta (SopS 60/1991). Perustaa suomalaiselle varhaiskasvatukselle luovat myös valtakunnalliset linjaukset sekä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen julkaisema Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005).

Valtakunnallisten asiakirjojen lisäksi varhaiskasvatusta ohjataan kunnan omilla asiakirjoilla. Varhaiskasvatuksen ohjaus on kuntatasolla monimuotoista ja asiakirjojen nimet mahdollisesti vaihtelevat kunnasta riippuen. Yhdessä valtakunnallinen ja kunnallinen ohjaus muodostavat prosessimaisen kokonaisuuden. (Stakes, 2005, 8-9.) Tämä prosessi tarkoittaa laadunhallinnan kannalta sellaista toimintatapaa, jossa lapset ja näiden vanhemmat, henkilökunta päivähoidossa ja kunnan hallinto arvioivat ja kehittävät toimintaa yhdessä sopimiensa tavoitteiden suuntaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan millaista hyvän ja tavoiteltavan varhaiskasvatuksen tulee olla. Prosessi on päättymätön, sillä laadunhallinta perustuu strategiaan, jossa painotetaan elinikäistä oppimista ja kehittymistä. (Alila & Parrila, 2004, 33.)

Tavoitteena laadunhallinnassa on arvioida ja kehittää toimintaa monipuolisesti ja säännöllisesti. Arviointi on tärkeää, sillä siten voidaan nähdä miten asetetut tavoitteet on saavutettu sekä tunnistaa toiminnan vahvuuksia ja nostaa esille kehittämistarpeita. Laadunarvioinnin prosessia on myös syytä arvioida. Pitkäjänteinen seuranta ja arviointi onnistuvat säännöllisen dokumentoinnin avulla. Kun eri toimijoita on paljon, on tärkeää prosessin kannalta, että toimijat omaavat reflektiivisiä taitoja tiedostaa, tarkastella ja ymmärtää työn tekemisen tapoja ja taustaoleksia. (Stakes, 2005, 45.) Juuri tämän laadunhallinnan strategian vuoksi, jossa painotetaan ainaista kehittymistä, halusin tehdä laatukäsikirjan joka on helposti päivitettävissä ja ulkomuodoltaan selkeä. Laadunhallinnan prosessissa vaaditulla yhteistyöllä on mielestäni Muoniossa hyvä pohja.

Valtakunnallinen ohjaus tulee päivähoitoa ja esiopetusta koskevien lakien ja asetusten kautta. Yhteiskunnan järjestämisen ja valvoman varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ja kehittämisen painopisteet löytyvät varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua ja kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista ohjaavat Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet. Kunnan omat asiakirjat kertovat kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen keskeiset periaatteet, painopisteet kehittämisessä ja kunnan varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmästä. Kunta voi laatia varhaiskasvatussuunnitelman yksin tai yhdessä useamman kunnan kanssa. Kunnan omat linjaukset, strategiat ja tavoitteet otetaan huomioon varhaiskasvatussuunnitelman työstämisessä. Varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään sisällölliset tavoitteet eri palvelumuodoille. (Stakes, 2005, 8- 9.)

Laatukäsikirjan työstäminen oli ikään kuin palapelin kokoamista, sillä Muonion päivähoidolla oli kaikki ainekset laatukäsikirjan tekemiseen, mutta nämä asiakirjat olivat hajallaan ja hieman päivittämisen tarpeessa. Yksi tavoite olikin, että saisin aikaan sellaisen kokonaisuuden, jossa kaikki olennaiset osaset olisivat heitä miellyttävässä paketissa.

Kunnan ja sen päivähoiton yksiköihin tehdyn varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman välille tulee muodostua selkeä jatkumo. Yksiköihin tehty varhaiskasvatussuunnitelma on yksityiskohtaisempi kuin kunnan suunnitelma. Yksikön suunnitelmassa kuvataan varhaiskasvatuksen kokonaisuuden lähtökohtia sekä niiden toteutumista arjen kasvatuskäytännöissä. Alueen tai yksikön erityispiirteitä ja painotuksia kuvataan myös suunnitelmassa. Lapsikohtaiset suunnitelmat ohjaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toteuttamista. (Stakes, 2005, 9.)

Muonion päivähoito tekee yhteistyötä myös esikoulun ja koulun kanssa, joten lähtökohdat varhaiskasvatuksensuunnitelman ja esiopetuksen suunnitelman luonnolliselle ja selkeälle jatkumolle ovat hyvät. Näiden organisaatioiden välillä on myös säännöllistä kohtaamista arjessa, jolloin aikuiset pääsevät tutustumaan lapsiin ja lapset aikuisiin. Tämä tekee varmasti päivähoidosta siirtymisen esiopetukseen lapsille miellyttävämmäksi.

3.3 Laadunarviointi

Käsitteenä laatu voi olla moniselitteinen, mutta yleisesti voidaan varmaan sanoa, että puhuttaessa laadukkaasta tarkoitetaan sillä hyvää tai kiitettävää. (Hujala & Fonsén, 2011, 313.) Suomalaiseen päivähoitokulttuuriin laatuajattelu löysi tiensä Euroopan komission lastenhoitoverkoston julkaisulla Lasten päivähoidon ja esiopetuksen laatutavoitteet. Verkoston työskentelyä ohjasivat erilaiset laatuun liittyvät olettamukset. Olettamuksena laatua pidettiin suhteellisena käsitteenä, joka perustuu arvoihin ja mielipiteisiin. Laadun määrittämistä pidettiin tärkeänä prosessina, mikä tarjoaa mahdollisuuksia jakamiseen, pohtimiseen ja arvojen, ideoiden, tiedon sekä kokemusten ymmärtämiseen. Tämän prosessin tulisi olla osallistuva ja demokraattinen ja siihen tulisi kuulua erilaisia ryhmiä muodostuen lapsista, vanhemmista, perheistä sekä päivähoitopalveluissa työskentelevistä ammattilaisista. Olettamuksena tiedostettiin myös, että näiden ryhmien tarpeet, näkökulmat ja arvot saattaisivat olla toisistaan eroavia. Laadun määrittäminen tuli nähdä jatkuvana prosessina, johon kuuluu säännöllinen uudelleentarkastelu ja jossa lopullinen objektiivinen muoto jää saavuttamatta. (Alila & Parrila, 2004, 17-18.).

Näitä laatuun liittyviä olettamuksia lukiessa voi nähdä, että ne yhä vaikuttavat suomalaisessa varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmässä. Eritoten laadun määrittämisen näkeminen prosessina, joka ei koskaan pääty. Tämä on huomioitu myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005), jossa painotetaan elinikäistä oppimista ja kehittymistä. Laadun voisi sanoa olevan elävä käsite, se määryytyy meidän ja yhteiskunnan asettamien mittapuiden mukaan. Kehittyminen ei tietenkään ole mahdollista ilman toiminnan säännöllistä arviointia, jota painotetaan niin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) kuin myös Euroopan komission lastenhoitoverkoston työskentelyä ohjanneissa olettamuksissa. Laadunarviointi on siis keino pureutua täsmällisesti varhaiskasvatuksen kehittämispisteisiin. Sen avulla pedagoginen johtaminen suuntautuu oikeisiin asioihin. Arvioinnissa on kuitenkin myös tärkeää huomata varhaiskasvatuksen vahvuudet ja pohtia kuinka ne säilytetään. Laadunarviointia tehdään, jotta varhaiskasvatus,

sen tavoitteet ja toiminta saadaan näkyväksi. Päivähoidon ulkopuolelle laadunarviointi ja toiminnan näkyväksi tekeminen antavat kuvan siitä mitä varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä, sen miten lapsiin suhtaudutaan ja mitä pedagogisia käytäntöjä toteutetaan. (Hujala & Fonsén, 2011, 312.).

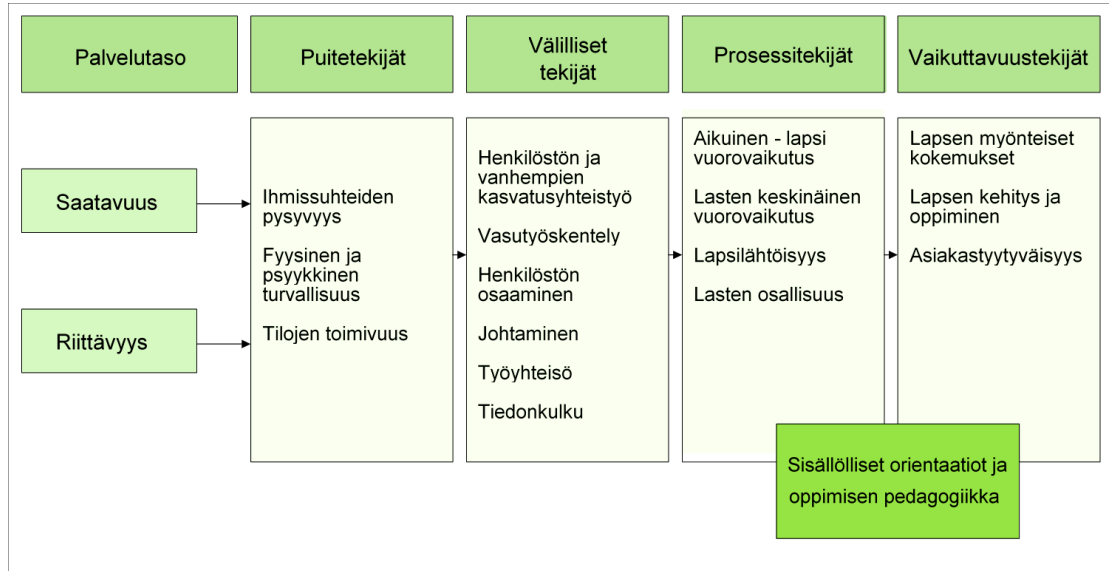
Laadunarviointi on tärkeä väline, joka antaa myös vanhemmille mahdollisuuden vaikuttaa ja osallistua päivähoidon arkeen. Vanhemmat voivat kokea olevansa osa tiimiä laadunarvioinnin kautta. Arviointi toimii välineenä paitsi yhteistyölle niin myös johtajuudelle sekä päivähoidon ohjausjärjestelmälle, joka muodostuu siis valtakunnallisesta ohjauksesta sekä kunnallisesta ohjauksesta. Arvioinnin kautta päivähoidon kentän toimijoilla on kanava välittää oma kantansa päätösten teossa, sillä arviointi antaa yhteisen perustan keskustelulle, johon voivat osallistua perheet, päivähoitohenkilöstö sekä hallinto. (Hujala & Fonsén, 2011, 312- 313.).

Olen aiemmin kertonut käyttäneeni produktin työstämisen mallina Hujalan varhaiskasvatuksen laadunarviointimallia (Kuvio 1). Hujala laati tämän mallin ensimmäisen kerran vuonna 1995, mutta sitä on sittemmin kehitetty Laadunarviointi päivähoidossa – projektissa vuosina 1997- 2000. Mallia on kehitetty edelleen kunnes se on saanut nykyisen muotonsa ja tässäkin raportissa esitetyn muodon vuonna 2010. Tämä päivitetty malli vastaa myös entistä paremmin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) linjattua kehystä suomalaiselle päivähoidolle. (Hujala & Fonsén, 2011, 318.) Tämän yhteneväisyyden vuoksi kyseinen malli sopi mielestäni hyvin pohjaksi ja arvioinnin välineeksi Muonion päivähoidolle.

Hujalan laadunarviointimallin laatutekijöille on muodostettu myös laatukriteerit, joihin on laadittu käytäntöön soveltuvat kysymykset. Kysymyksiä on 46, joihin haetaan vastauksia päivähoidon kirjallisista dokumenteista, havainnoimalla henkilöstön ja lasten välistä vuorovaikutusta, lapsilta saadusta tiedosta ja keskusteluista henkilöstön kanssa (Hujala & Fonsén, 2012, 12.). En ottanut produktissani esille näitä kysymyksiä muutoin kuin mallin muodossa, koska Muonion kunnan varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2005); ja käyttämäni laadunarviointi mallin vastatessa sen tarpeisiin, voi päivähoito käyttää arvioinnin tukena tekemääni laatukäsikirjaa, joka on ikään kuin

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) ja laadunarviointi mallin (Kuvio 1) kombinaatio. Mielestäni ratkaisu oli toimiva ja ehkä yksinkertaisempi toteuttaa kuin 46 kysymystä sisältävän mittariston käyttäminen.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen laadunarviointimalli (Hujala & Fonsén, 2012, 11.)

Tämän mallin rakenne muodostuu neljästä näkökulmista erilaisista laatutekijöistä, joita ovat päivähoiton puitetekijät, välilliset tekijät, kasvatukseen liittyvät tekijät ja vaikutustekijät. Näiden laatutekijöiden lähtökohtana on laissa säädetty vaatimus päivähoitopalvelujen riittävydestä ja saatavuudesta. Mallin ideana on prosessi, jossa laadukkaat vaikutukset saavutetaan näiden tekijöiden kautta. Yhdessä nämä laatutekijät muodostavat kokonaisvaltaisen laadunarvioinnin kehyksen. (Hujala & Fonsén, 2011, 318.).

3.3.1 Palvelutaso

Laadunarviointimallin (Kuvio 1) lukeminen aloitetaan palvelutasosta ja liikutaan kohti välillisiä tekijöitä. Ensimmäisenä mallissa tarkastellaan päivähoiton saatavuutta ja riittävyttä, joita säätelevät laki lasten päivähoitosta sekä asetus lasten päivähoitosta. Lakisääteiset vaatimukset toimivat lähtökohtana mallin neljälle kasvatukseen liittyville laatutekijöille. (Hujala & Fonsén, 2012, 11.)

Päivähoitolaki (1973/36) on päivähoidon ja varhaiskasvatuksen kannalta keskeisin valtakunnallinen ohjauksen väline. Laki kattaa säätelyn yleisten säännösten lisäksi päivähoidon järjestämiseen, toimintamuotoihin, tavoitteisiin, päivähoidon ruokailuun ja- ympäristöön sekä kuntoutussuunnitelman laatimiseen erityistä tukea tarvitsevalle lapselle. Päivähoidon hallintoa myös säädellään laissa. Lain mukaan kunnat ovat velvollisia järjestämään päivähoitoa sen laajuisesti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve vaatii. Toinen päivähoidon ja varhaiskasvatuksen osalta merkittävä valtakunnallinen ohjauksen väline on asetus (1973/239) lasten päivähoidosta. Asetus kattaa sisälleen normit liittyen muun muassa päivähoitopaikan hakemiseen, päivähoidon osa- tai kokopäiväisyyteen, hoito- ja kasvatustehtävissä toimivien henkilöiden määrän suhteessa muuhun henkilökuntaan sekä hoito- ja kasvatustehtävissä toimivien henkilöiden ja lasten määrän välisen suhteen. (Alila & Parrila, 2004, 12.)

3.3.2 Puitetekijät

Laadunarviointi mallin (Kuvio 1) puitetekijät osiossa on tarkoitus arvioida laadukaana varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksiä. Tarkastelun kohteena ovat siis fyysiset ja psyykkiset edellytykset, joihin lukeutuu ihmissuhteiden pysyvyys, fyysinen ja psyykinen turvallisuus sekä tilojen toimivuus. (Hujala & Fonsén, 2011, 317.) Nämä kaikki on otettu huomioon myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005), jossa kerrotaan Suomalaisen varhaiskasvatuksen arvopohjaan kuuluvan myös kansainväliset lapsen oikeuksia määrittelevät sopimukset. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005) on Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta (SopS 60/1991) nostettu keskeisimmäksi arvoksi lapsen ihmisarvo, jonka neljä yleisperiaatetta ovat: syrjimättömyys (artikla 12), lapsen etu (artikla 3), oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehittymiseen (artikla 6) sekä lapsen osallisuus (artikla 12). Lapsen oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien yleisistunnossa vuonna 1989. Sopimus on Suomelle keskeinen, sillä se on lainsäädäntöämme juridisesti sitova. (Stakes, 2005, 12; Heinonen & Kuikka, 2013, 200- 202.)

Varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet ovat muodostuneet Suomen perusoikeussäännöksistä, muusta oikeussäätelystä ja asiakirjainformaatiosta. Periaatteiden mukaan lapsella on oikeus: turvalliseen kasvuun, turvallisiin ihmissuhteisiin, kehittymiseen ja oppimiseen, turvalliseen ja terveelliseen ympäristöön, jossa leikkiminen ja toimiminen voi tapahtua monipuolisesti, ymmärretyksi ja kuulluksi tuleminen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, tarvitsemansa erityisen tuen saaminen sekä oikeus omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon tai katsomukseen. (Stakes, 2005, 12.)

Fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tekijät muodostavat varhaiskasvatusympäristön. Siihen kuuluvat lähiympäristö rakennuksineen, erilaiset materiaalit ja välineet sekä erilaisten toiminnallisten tilanteiden tuomat psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt. Joustava ja monipuolinen ympäristö innostaa oppimaan ja kokeilemaan. Ympäristö kututtelee mielikuvitusta ja uteliaisuutta sekä kannustaa lapsia toimimaan ja ilmaisemaan itseään. Hyvä varhaiskasvatusympäristö tuo lapsille ja kasvattajille yhteisesti myös tiedollisia, taidollisia ja kokemuksellisia aineksia, jotka virittävät toimintaa. Lapset voivat olla myös mukana tilojen ja välineiden suunnittelussa. Varhaiskasvatusympäristössä tulee vallita myönteinen ilmapiiri. Ympäristössä tulee ottaa huomioon turvallisuus. Tilojen suunnittelulla on myös suuri merkitys vertaisryhmä toimintojen kannalta ja sillä voidaan vaikuttaa lasten ja kasvattajien väliseen vuorovaikutukseen. Varhaiskasvatusympäristö joka on suunniteltu hyvin, kannustaa pienryhmätoimintaan, joissa voi helposti osallistua keskusteluun ja vuorovaikutukseen. (Stakes, 2005, 17 -18.)

3.3.3 Välilliset tekijät

Välilliset tekijät osiossa arvioidaan kasvatusprosessin ohjaamiseen ja päivähoiton henkilöstön osaamisen varmistamiseen liittyviä tekijöitä, joita laadunarvioinnin (Kuvio 1) mukaan ovat siis: henkilöstön ja vanhempien kasvatusyhteistyö, vasu työskentely, henkilöstön osaaminen, johtajuus, työyhteisö ja tiedonkulku. (Hujala & Fonsén, 2011, 319.)

Henkilöstön ja vanhempien kasvatusyhteistyöllä tarkoitetaan päivähoiton henkilöstön ja vanhempien tietoista sitoutumista yhteistyöhön, jolla tuetaan lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessia. Tästä yhteistyöstä puhutaan myös kasvatuskumppanuutena. Toimiva yhteistyö vaatii luottamuksen muodostamista, toistensa kohtaamista tasavertaisesti ja kunnioittavasti. Päivähoiton henkilöstön vastuulla on luoda ne edellytykset, joilla saavutetaan tällainen yhteistyö. Tasavertaisessa kasvatuskumppanuudessa tulee muistaa, että ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu on vanhemmilla. Päivähoiton henkilöstö taas toteuttaa työssään koulutuksensa antamaa ammatillista tietoa ja osaamista. Yhdistämällä ja jakamalla tiedot lapsesta, vanhemmat ja henkilöstö turvaavat lapsen hyvinvoinnin. Kasvattajat ja vanhemmat sopivat yhdessä keskustellen, niistä arvoista, näkemyksistä ja vastuista, joilla kasvatuskumppanuutta toteutetaan. Kasvatuskeskusteluille muiden vanhempien ja päivähoiton henkilöstön kanssa tulee järjestää mahdollisuuksia. Yhtenä tavoitteena kasvatuskumppanuudessa on edistää vanhempien keskinäistä yhteistyötä. Tavoitteena kasvatuskumppanuudessa on myös mahdollisen tuen tarpeen tunnistaminen herkästi, jolloin vanhempien kanssa luodaan yhteinen toimintastrategia lapsen tukemiseksi. (Stakes, 2005, 31- 32.)

Välillisissä tekijöissä arvioidaan myös varhaiskasvatussuunnitelma työskentelyä. Henkilöstö laatii yksikön varhaiskasvatussuunnitelman, johon myös vanhemmilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa. Varhaiskasvatuksen kehittämisen kannalta vanhempien ja lasten arviointi on olennaista. (Stakes, 2005, 32.) Sisällöllisesti suunnitelmassa huomioidaan toiminnan tavoitteiden tilannesidonnaisuus: lasten, lapsiryhmän, toimintaympäristön ja toimintaolosuhteiden tuntemus. Toteutuneesta toiminnasta tehdään dokumentointia ja arviointeja säännöllisesti. Toimivan ja kasvatuksellisen yhteisön yksi keskeinen perusta on varhaiskasvatussuunnitelma. (Stakes, 2005, 43- 44.) Yhdessä vanhempien kanssa tehdään lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Suunnitelmassa huomioidaan lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemykset, joiden mukaan varhaiskasvatusta toteutetaan. Henkilöstö havainnoi lapsen kehitystä sekä ottaa sen tuoman tiedon huomioon toiminnan suunnittelussa ja tehtäessä lapsen omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa vanhempien

kanssa. Vanhemmat ja henkilöstö voivat sopia osallistuuko lapsi suunnitelman laatimiseen ja arviointiin ja miten osallistuminen tapahtuu. (Stakes, 2005, 32- 33.)

Välilliset tekijät osioon kuuluu myös henkilöstön osaamisen arvioiminen. Kasvat-tajayhteisön toimintakulttuuri rakentuu neuvotteluissa arvoista ja toimintatavoista. On tärkeää tiedostaa kasvattajana oman kasvattajuuden taustalla olevat arvot ja eettiset periaatteet. Toimiminen eettisesti ja ammatillisesti kestävien toimintape-riatteiden mukaisesti onnistuu, kun kasvattaja pohtii ja arvioi omaa työtään. Henkilöstön tulee olla sitoutunutta sekä omata herkkyyttä ja kykyä reagoida las-ten tunteisiin ja tarpeisiin. Kasvattajien kuuluu luoda sellainen ilmapiiri, jossa lap-set voivat kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Heidän kuuluu myös vaalia lapsen ystävyys-suhteiden ja hoito- ja kasvatussuhteiden jatkuvuutta. (Stakes, 2005, 16 -17.)

Varhaiskasvatusympäristön suhteen kasvattajien täytyy huomioida lapsille omi-naisin toimintatapa ja varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot. Kasvattajan näkemys varhaiskasvatuksen kokonaisuudesta ohjaa toimintaa ja auttaa tiedos-tamaan lapsen kasvun ja oppimisen mahdollisuudet. Lasta kannustetaan oma-toimisuuteen, jotta hän saa mahdollisuuksia kokea iloa osaamisestaan. Ympäris-tön ja yhteisen toiminnan kautta välitetään eteenpäin kulttuuriperintöä sekä tietoa aiemmista sukupolvista ja eri tieteenaloista. Kasvattajien tulee tiedostaa varhais-kasvatuksen muuttuvat tarpeet ja siten ylläpitää ja kehittää ammatillista osaamis-taan. Heidän tulee myös tiedostaa teknologinen kehitys sekä ottaa harkiten huo-mioon tieto- ja viestintätekniiikan hyödyntäminen työssä. (Stakes, 2005, 16- 17.)

Päivähoidon johtaminen on myös yksi arvioinnin kohde. Päiväkodin johtajuutta ja johtamista ei ole tutkittu kovin paljoa, mutta koska johtamisen on yleisesti tiedos-tettu olevan merkittävä tekijä organisaatioiden tuloksen kannalta, löytyy johtami-seen yleisesti liittyen paljon materiaalia. Johtamissuuntauksia ja erilaisia malleja on paljon, mutta niiden toimivuutta ei ole juuri tutkittu. Käsitteenä johtajuudella voidaan tarkoittaa johtajana olemista tai johtajan asemaa. Johtaminen taas viittaa tavoitteelliseen vuorovaikutukseen johtajan ja alaisten välillä. Johtaminen on toi-mintaa, jolla johtaja saa organisaation ja sen henkilöstön toimimaan päämäärien suuntaisesti. Vaikka varhaiskasvatuksen osalta löytyy paljon asiakirjoja, niin

usein niistä on unohdettu johtajuus. Ohjeistusta siitä miten opetussuunnitelmia toteutetaan käytännön tasolla, on yleensä melko vähäistä. Kehittämistarpeita liittyen kasvatustoiminnan johtajuuteen on virinnyt ympäri maailman, kun on saatu tutkimustietoa laadukkaan varhaiskasvatuksen ja erityisesti henkilöstön merkityksestä lapsen kehitykselle. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala, 2007, 130; Hujala, Heikka & Halttunen, 2011, 287.)

Tässä raportissa halusin keskittyä varhaiskasvatuksen johtamisen osalta niihin johtamisen malleihin, jotka soveltuvat varhaiskasvatusympäristön vaatimaan jatkuvaan muutos- ja kehitystarpeeseen, mikä on olennaista laadukkaan toiminnan saavuttamiseksi. Käsiteltäviä malleja tässä raportissa ovat pedagoginen johtaminen, jaettu johtaminen sekä laatujohtaminen.

”Pedagogista johtajuutta voidaan laajasti katsottuna pitää kaiken sisällöllisen kehittämisen yläkäsitteenä. Se ei rajoitu pelkästään johtajan toimintaan, vaan siihen liittyy koko henkilöstön vastuu varhaiskasvatustyön laadusta.” (Hujala & Fonsén, 2011, 327.)

Pedagoginen johtaminen on kasvatustyön ja työyhteisön johtamista. Siihen kuuluu perustehtävän kehittäminen ja henkilöstön osaamisesta ja hyvinvoinnista huolehtiminen. Pedagogiseen johtamiseen kuuluu myös hallinnollisia tehtäviä, mutta ne tehdään pedagogisella otteella. Pedagogiseen johtamiseen kuuluvat myös virka- ja luottamusmiestasolla organisaatioiden rakenteiden toimivuudesta, arvioinnista ja kehittämisestä vastaaminen. Toimivat rakenteet antavat aikaa ja resursseja pedagogiseen johtamiseen. (Hujala, Heikka & Halttunen, 2011, 297.) Pedagogisen johtaminen on toimintaa, jonka tavoitteena on koko organisaation, sen osien ja ihmisten jatkuva auttaminen kehittymisessä ja oppimisessa. Päivähoidon rakenteiden ja ilmapiirin tulee olla sellaiset, että henkilöstön ja lasten kehitykselle tarpeelliset puitteet voidaan turvata. Näiden toteutumisesta vastaa päivähoitojohto, kuten sivistystoimenjohtaja sekä muut hallinnolliset viranhaltijat. Päivähoidon johtajien ja henkilöstön tukeminen ja innostaminen on tärkeää jotta kehittyminen, oppiminen ja syventyvä ymmärrys lasten tarpeista toimivat arjessa. (Kaipio, 2000, 129- 130.)

Hallinnollisen johdon tehtävänä on järjestää päivähoidon kokonaisuus siten, ettei päivähoitomuotojen ja yksiköiden välillä synny erimerkiksi kilpailua resursseista. Ongelmat tulisi ratkoa yhdessä sekä sopia toiminnan rajoista ja pelisäännöistä. Ylimmän johdon ja organisaation eri tasojen välisen vuorovaikutuksen tulisi toimia niin, että yhteisyys, yhteinen kieli ja todellisuus sekä yhteinen käsitys perustehtävästä säilyy ja kehittyy. Päivähoidon kokonaisuutta koskevissa päätöksissä aito osallistuminen ja sitoutuminen tarkoittavat sitä, että muutosehdotuksiin reagoidaan herkästi ja lopputulos muotoutuu vuorovaikutuksen avulla, mikä tarkoittaa että henkilöstöllä on mahdollisuus vaikuttaa. (Kaipio, 2000, 130.)

Pedagogisessa johtamisessa tähdätään perustehtävän laadun kehittämiseen, joten kehittämistyön tulee olla tavoitteellista ja yhteisöllisesti kehittävää. Laadukasta varhaiskasvatusta toteutetaan työyhteisössä, jossa jäsenet voivat kokea olevansa merkityksellisiä asiantuntijatiimin jäseniä ja että heitä kuunnellaan päätöksiä tehtäessä. Joten pedagogisen johtajuuden tulee tukea varhaiskasvatuksen laadukasta toteutumista ylläpitämällä pedagogista keskustelua. Kun päivähoidon henkilöstö otetaan mukaan kehittämistyöhön pedagogisessa johtamisessa, puhutaan tällöin jaetusta johtajuudesta. Pedagogisen johtamisen ja jaetun johtamisen näkökulmien yhdistämisessä saadaan aikaiseksi malli, jossa johtaminen on sekä organisaatiotasosta että vuorovaikutteista. Pedagogisessa johtamisessa keskitytään pedagogiseen tehtävään johtamalla organisaation jäseniä tulevaisuuteen suuntautuen. Jaetussa johtajuudessa tarkastellaan johtamista vuorovaikutuksellisenä toimintana, jolloin myös pedagogista johtamista syvennetään. (Hujala, Heikka & Halttunen, 2011, 297- 298.)

Sosiaalipedagoginen johtaminen tapahtuu kolmella tasolla. Näihin tasoihin kuuluvat itsensä johtaminen, työyhteisön johtaminen sekä organisaation johtaminen. Sosiaalipedagogisen johtamisen lähtökohtana on tietoisuus siitä, että kasvatusta tapahtuu kasvatusyhteisön sisällä, jossa vuorovaikutuksessa ovat keskenään huoltajat, kasvattajat ja lapset. Sosiaalipedagogisessa johtamisessa johtamisen nähdään olevan myös laajasti sidoksissa toimintaan yhteiskunnassa. Tässä johtamistavassa täytyy omata hyvät vuorovaikutustaidot ja johtajan täytyy hallita hyvän varhaiskasvatuksen toimintamenetelmät, jotta hän voi johtaa henkilöstöä varmistuen lapsen hyvinvoinnin. Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset tulee ottaa

huomioon säilyttäen kuitenkin positiivinen asennoituminen tulevaisuuteen ja johtajalta odotetaankin kykyä toivon ylläpitämisessä, jolloin luodaan onnistumisen ilmapiiriä. Myönteinen ilmapiiri tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Myönteinen ilmapiiri vallitsee työyhteisössä jossa on hyvä työilmapiiri ja johtajan vastuulla on luoda ja ylläpitää hyvää työskentelyilmapiiriä. (Opas, 2013, 156-157.)

Laatujohtaminen on tutumpi käsite rahallisesti voittoa tavoittelevista yrityksistä puhuttaessa, mutta myös kasvatusorganisaatioiden toimintaan on muokattu kokonaisvaltaisen laadunhallinnan periaatteita, jolloin puhutaan kasvatuksen laadunhallinnasta. Lähtökohtana kasvatuksen laadunhallinnassa on asiakas ja tämän tarpeet. Toimintaa voidaan siis kuvata asiakaskeskeiseksi ja jotta toiminta on laadukasta, tulee sen lähteä seuraavista olettamuksista: asiakas määrittää laadun, laatu liittyy asiakkaan tarpeisiin ja odotuksiin, laadulla voi olla useita asiakkaan tyytyväisyyteen liittyviä ulottuvuuksia, kuten kohtaaminen ja asiakkaan muuttuvat tarpeet ja odotukset. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala, 2007, 135- 136.)

Toiminnan asiakaskeskeisyyden lisäksi laatuajattelun toinen keskeinen piirre on kokonaisvaltaisuus. Laatuajattelussa on huomattu olevan yhteneviä piirteitä eri aloilla. Näitä ovat: ongelmien ennaltaehkäisyn periaate, henkilöstön systemaattinen kouluttaminen ja koko henkilöstön voimavarojen hyödyntäminen sekä tiimityön korostaminen. Johtoporras on sitoutunutta, osallistuvaa ja noudattaa jatkuvan kehittämisen periaatetta. Mikäli päivähoidon johtamista tarkastellaan näiden laatujohtamisen piirteiden mukaan, niin voidaan huomata että kaikki päivähoidon laadun tekijät aina perustyöntekijästä kunnan ylimpään johtoon ovat vastuussa laadun tuottamisesta. Laatu edellyttää siis tiedon hermolla pysymistä ja tiimityötä. Laatuajattelu ja johtaminen soveltuvat päivähoitoon sen suhteen, että ne suuntaavat johtajan ajattelun toiminnan asiakaskeskeisyyteen ja kokonaisvaltaiseen vastuuntumiseen. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala, 2007, 136.)

Laadunarviointimallin välilliset tekijät osiossa arvioidaan myös työyhteisöä ja tiedonkulkua yhteisössä. Yhteisöllisyys onkin puhuttanut ihmisiä viime vuosina paljon ja esimerkiksi yhteiskunnan ongelmien on ajateltu johtuvan yhteisöllisyyden puutteesta. Yleensä yhteisöllisyyden käsitteeseen liitetään positiivisia latauksia,

kuten yhteistyö, harmonia, muista välittäminen ja yhteisyyden tunne. (Koivula, 2013, 20.) Tällaisessa positiivisessa ilmapiirissä kuuluisi lasten kasvaa, joten työyhteisöllä päiväkodissa on merkittävä rooli, kun puntaroidaan päivähoidon laatua.

Eri yhteisöillä, kuten päiväkodeilla on omanlaisensa toimintakulttuuri, johon vaikuttavat paitsi henkilöt niin myös yhteisön sosiaaliset ja kulttuuriset rakenteet. Toimintakulttuuri on yhteisön tapa toimia ja ajatella samansuuntaisesti. Toimintatapa, jossa pyritään yhteistoiminnallisesti oppimaan ja kehittämään yhteisön toimintatapoja ja- kulttuuria kutsutaan yhteisölliseksi toimintakulttuuriksi. Oppivassa päivähoitoyhteisössä vuorovaikutustaidot, tunneosaaminen sekä kohtaamisen pedagogiikka ovat merkittäviä taitoja, joiden avulla yhteisön jäsenet voivat muuttaa toimintakulttuuriaan avoimemmaksi ja yhteisöllisemmäksi. Näitä taitoja ei kuitenkaan kukaan hallitse täydellisesti, mutta niitä voi opetella. Kyseisten taitojen hallitseminen tarkoittaa, että ihminen on avoin omille ja toisten tunteille ja ajatuksille, hän on yhteydessä toiseen ihmiseen tai kykenevä yhteyden luomiseen, mikä on yhteisöllisen toiminnan edellytys. Oppivan päivähoitoyhteisön tulisi tiedostaa, että heillä on yhteistä yhteisöllistä tietoa ja osaamista, mutta myös jokainen yhteisön yksilö tuo yhteisöön uutta tietoa ja taitoa. Paitsi että yhteisöllinen toimintakulttuuri edistää toisilta oppimista niin se myös korostaa yksilöllisen tasa-arvon merkitystä kaikessa toiminnassa. (Uusitalo, 2000, 50- 51.)

Päivähoidossa vuorovaikutuksella on tärkeä merkitys, sillä sen avulla perustehdävän tavoitteet muunnetaan teoksi ja toiminnaksi. Oppivan yhteisön rakentamisessa keskustelutaito on avainasemassa. Keskustelemalla luodaan ja ylläpidetään yhteisyyttä ja yhteisöllisyyttä. Sillä luodaan myös yhteisiä käsitteitä, mikä on tärkeää yhteisön sosiaalisen todellisuuden ja henkisen identiteetin kannalta. Vuorovaikutusongelmat heijastuvat koko työyhteisöön ja sen toimintaan. Ihmiset voivat alkaa varoa sanomisiaan, jolloin keskustelukulttuuri voi muuttua perustavasti. Tämän henkisessä ilmapiirissä tieto ei välity ja ihmiset tekevät vääriä tulkintoja. Vuorovaikutus ja viestintä tapahtuvat yksilöllisesti ja ne vaihtelevat persoonallisuuden mukaan, joten emme aina välttämättä ymmärrä toisiamme, vaikka välillä lämmee ei muutoin olisikaan eripuraa. Ymmärryksen puute voi johtua myös siitä,

että havainnoimme meitä ympäröivää maailmaa eri tavoin ja valikoivasti. Kokemusmaailmoissamme, arvoissamme ja arvostuksissamme on eroja. (Uusitalo, 2000, 52- 53.)

Vuorovaikutustaitoja voi parantaa tietoisesti havainnoimalla, arvioimalla ja ohjaamalla omaa vuorovaikutusta. Uusitalo esittää vuorovaikutukseen liittyvien taitoalueiden hallinnan kysymyksinä: Osaanko luoda vuorovaikutuksellani toiseen ihmiseen yhteyden? Välitänkö viestini ymmärrettävästi? Uskaltavatko ihmiset olla ja toimia omana itsenään ympäristössä, jonka olen luonut vuorovaikutuksellani? Tulkitsenko ihmisten viestintää oikein ja osaanko sijoittaa sen osaksi työyhteisön tapahtumia, tilanteita tai ihmisen muuta kokemus- ja elämissaailmaa? Onnistunko pelkästään läsnäolollani antamaan palautetta, siten että minun ja toisen ihmisen välille syntyy tunnekokemus yhteydessä olemisesta? Näiden kysymysten avulla kerätään vuorovaikutustilanteessa tietoa muista, itsestä sekä tilanteesta, jossa vuorovaikutus ottaa aikansa ja paikkansa. (Uusitalo, 2000, 53- 54.)

Yhteisöllisen oppimisen kannalta työyhteisö, jossa ei voida toimia omana itsenään ja käytetään piiloviestintää sekä vuorovaikutus viedään esimerkiksi kahdenkeskisiin pihakeskusteluihin, on epäsuotuisaa. Tällaisessa työyhteisössä jää piiloon tietoa, joka voisi olla avuksi johtajalle ja koko työyhteisölle, kun tehdään ratkaisuja arkityössä. Itsensä havainnoiminen vuorovaikutustilanteessa vaatii opettelua. Itsensä ja oman toiminnan tarkastelun apuna voivat toimia seuraavat kysymykset: Millainen yleensä olen vuorovaikutustilanteissa? Mitä tunnen? Mitä ajattelen? Miten reagoin erityyppisissä tilanteissa tavallisesti, kuten työyhteisön ristiriitatilanteissa? Tiedon hankkiminen on siis mahdollista, mutta meidän tulisi oppia käyttämään sitä hyväksemme. Tavallisesti toimimme kuitenkin aikaisempien kokemustemme ja toimintatapojemme mukaisesti. (Uusitalo, 2000, 54- 55.)

Voimme tarkkailla itseämme vuorovaikutustilanteissa tietoisesti ja tutkia omia tulkinta- ja päättelyprosessejamme. Tulkinta- ja päättelyprosessiemme tutkimisessa vuorovaikutustilanteen aikana voi käyttää apuna vuorovaikutustilanteen synnyttämien tunteiden ja ajatusten pukemista sanoiksi mielessämme. Yleensä teemme tämän kaltaista analysointia vasta jälkeenpäin, jolloin emme voi enää

vaikuttaa vuorovaikutuksen kulkuun ja tapahtumiin. Meidän tulisi pyrkiä välittämään itsestämme ja havainnoistamme luotettavaa tietoa, jolloin toiset voivat tehdä oikeita päätelmiä ja valintoja omassa toiminnassaan ja viestinnässään. Tällöin tulisi siis käyttää verbaalista viestintää turvautumatta pelkästään sanattomaan viestintään, jolloin vältetään väärinymmärryksiltä. (Uusitalo, 2000, 56.)

Vuorovaikutusosaamiseen liittyy keskeisesti tunneosaaminen. Tunteissa välitämme tietoa itsestämme, sisäisistä kokemuksistamme ja arvoistamme. Turvallisuuden tunne ja välittäminen ovat tärkeitä elementtejä päivähoitossa, joita voidaan vahvistaa aidolla tunteiden jakamisella. Toimintakykyä ja jaksamista ajatellen, kaikkien päivähoitoyhteisössä olevien yksilöiden, niin aikuisten kuin lasten, tunteiden kuulemisella on suuri merkitys. Tunteista ja tilanteista oppimalla saamme uutta psyykkistä energiaa, mikä mahdollistaa oppimisen ja kasvamisen ihmisenä. Tämän vuoksi päivähoitossa olisi tärkeää opiskella tietoisesti sellaista olemisen taitoa, jossa toiminnasta ja olemisesta yleensä syntyviä tunteita ja ajatuksia jaetaan sekä kuunnellaan. (Uusitalo, 2000, 58- 59.)

Tällainen vastavuoroinen sisäisten kokemusten jakaminen päivähoitossa tarkoittaisi sitä, että opeteltaisiin tietoisesti avoimuutta ottaa vastaan omien ja toisten tunteita ja ajatuksia. Opittaisiin psyykkistä läsnäoloa sekä yhteydessä olemista toiseen ihmiseen. Uusitalo kutsuu tätä kohtaamisen pedagogiikaksi, jossa sisäisten kokemusten vastavuoroinen jakaminen luo tunteen yhdessäolon katkeamattomasta prosessista. Kohtaamisen pedagogiikka tarkoittaa, että virittäytyään toisen ihmisen kokemukselliseen tilaan, tunteisiin ja ajatuksiin ja siten pyritään löytämään kohtaamiselle sopiva tunnetila. Tällainen psyykkinen läsnäolo synnyttää kokemuksen yhteydessä olemisesta ja toimii siltana kaikelle muulle oppimiselle ja kasvatukselle, jota tapahtuu päivähoitossa. (Uusitalo, 2000. 59- 60.)

Yhteisöllisessä toiminnassa syntyy niin yksilöllisiä kuin yhteisöllisiäkin tunteita, mutta yksilön toiminta luo harvoin yhteisöllisiä tunteita. Yksilölliset ja yhteisölliset tunteet luovat yleistä mielialaa yhteisöön. Johtajalla nähdään myös olevan suuri vastuu yleisen mielialan luoja ja tunteiden ilmaisijana. Hyvä johtaja näyttää avoimesti tunteensa ja myöntää rehellisesti erehdyksensä. Hän pyrkii ohjaamaan

yhteistyötä puuttumalla myös ongelmiin ja niiden aiheuttajiin avoimesti. Henkilöstöön luodaan myönteistä mielialaa tuomalla esiin niin yksilön kuin ryhmänkin aikaansaannoksia. Yhteisössä syntyykin myönteinen mieliala parhaiten, kun yhteisössä koetaan onnistumisen kokemuksia. Osallistuminen yhteisiin projekteihin ja niiden onnistuminen tuovat kokemuksen sekä yksilöllisestä että yhteisöllisesti menestyksestä. Tämä saa aikaan itsearvostusta, identiteetin vahvistumista, yhteisöön sitoutumista ja toimintakykyisyyden parantumista sekä yksilöllisesti että yhteisöllisesti. (Uusitalo, 2000, 60- 61.)

Oppiva yhteisö tarkastelee ja kohtaa avoimesti myös negatiiviset tunteet. Kaikenlaiset tunteet tulisi kohdata ja käsitellä välittömästi. Tunteiden käsittelyä voidaan pelätä, koska niitä ei ole totuttu pitämään yhtenä tiedon muotona, mutta niidenkin ilmaisemista ja yhteisöllistä käsittelyä olisi harjoiteltava. Yhteistoiminnallisessa työelämässä on hyvä hallita keinoja, joiden avulla ylläpidetään eheää minäkuvaa ja toimintakykyisyyttä. Tiimityössä ja yhteisöllisessä toimintatavassa syntyy myös paljon tietoa, jota ei välttämättä tarvitse, jolloin on hyvä oppia suojaamaan itsensä myös siltä. Myös itsensä ja toisten suojaaminen psyykkiseltä liikakuormitukselta sekä yhteistyöhön ja ihmissuhteisiin liittyviltä ristiriidoilta on tärkeää. (Uusitalo, 2000, 62.)

Uusitalo luettelee suojautumiskeinoja, jotka tukevat yksilöllisyyttä ja yhteisöllisyyttä: Tunnista sisäiset ristiriidat itsessäsi. Mitä tunsin ja millaisessa tilanteessa? Salli ristiriitoihin liittyvät kielteiset tunteet itsellesi ja muille. Tällöin tunteiden hallinta paranee ja sosiaalinen liittyminen saa mahdollisuuden. Vähennä sisäisiä imperatiiveja, kuten ”minun täytyy”- ajattelua. Ole salliva itseäsi kohtaan. Sinä voit epäonnistua ja väsyä, ilman että se tekee sinusta huonon ihmisen tai työntekijän. Pyri näkemään asiat suhteellisina, et voi esimerkiksi mitenkään ennakoida ja suunnitella kaikkea valmiiksi. Vähennä ylyleistemistä, kuten ”meidän yhteisössä tehdään aina niin”. Se ei välttämättä ole totta. Pyri kurinalaisempaan logiikkaan mielivaltaisen päättelyn sijaan. Esimerkiksi ”jos toimin eri tavalla kuin tavallisesti, niin sillä on ennakoimattomia (huonoja) seurauksia”- ajattelu ei pidä paikkaansa. Lopuksi, pyri myönteiseen ja ratkaisukeskeiseen ajatteluun. Esimerkiksi kieltämisen sijaan voit pyytää lasta tekemään asian toisin. (Uusitalo, 2000, 62- 63.)

Oppivassa yhteisössä tulisi tietoisesti pyrkiä välttämään toisen paheksuntaa ja syyttelyä. Yhteisön jäsenten tulisi suojata niin itseään kuin muitakin liialliselta itsesyyttelyltä ja syntipukkiajattelulta. Epäonnistumiset ja pettymykset tulisi käsitellä yhdessä keskustellen ja pohtien miten yhteisön epäkohtia voidaan korjata. Voimme osoittaa hyväksyvämme ja arvostavamme toista ottamalla hänet, lapsen tai aikuisen, mukaan toimintaan. Näin viestimme arvostusta ja kiinnostusta yhteisön jäsentä kohtaan. Täten yksilöllinen ja yhteisöllinen toimintakykyisyys vahvistuvat ja yhteisö näkee oman tulevaisuutensa valoisasti. (Uusitalo, 2000, 64.)

3.3.4 Prosessitekijät

Laadunarviointimallin (Kuvio 1) prosessitekijät osiossa arvioidaan kasvatusprosessin toteutumisen ja lapsen ja kasvattajan välisen vuorovaikutuksen laatua. (Hujala & Fonsén, 2011, 319.) Suomalaisen päivähoiton kasvatustavoiteajattelussa pyritään tukemaan prosesseja. Näiden prosessien tehtävä on edistää lapsen kehitystä, kasvua, oppimista sekä hyvinvointia kokonaisuudessaan. Laatutekijät varhaispedagogisessa prosessissa ottavat muotonsa monista tekijöistä, jotka ovat toisiinsa kietoutuneita. Laatutekijöiden taustalla ovat näkemykset kasvatuksen, oppimisen ja lapsuuden olemuksesta. Näkemykset ilmenevät arjessa lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa sekä lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Ne näkyvät myös sisällöllisissä ratkaisuissa jotka on tehty varhaispedagogiikkaan liittyen, yhteistyökäytänteissä sekä oppimisen ohjaamisessa. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala, 2007, 165.)

Lapsen arkipäivän psyykkisen ja toiminnallisen pohjan määrittää pitkälti lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus. Tällöin aikuisten tapa toimia lasten kanssa, heidän suhtautumisensa lapseen, kasvatusten menetelmät ja arvot lasten ohjaamisessa ovat keskeisessä asemassa. Tunteiden osoittaminen, herkkyys reagoida lasten tarpeisiin ja kommunikointi lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa ovat tutkimusten mukaan pohja myönteiselle kehitykselle, etenkin älyllisessä ja kielellisessä kehityksessä. Tämä pohja mahdollistaa positiivisen kiintymyksen, jolloin lapsella on mahdollisuus oppia ympäristöään tutkimalla aikuisen tuen avulla. So-

siaalisten taitojen ja ajattelun kehittymisen kannalta lasten keskinäinen vuorovaikutus on tärkeää. Lapset saavat mahdollisuuksia tutustua erilaisiin näkökulmiin ja oppivat omien näkemystensä perustelemisen, kun lapsiryhmässä syntyy erimielisyyksiä ja väittelyitä. Tälläkin saralla tutkimukset ovat osoittaneet, että lasten oppiminen on syvällisempää, kun oppiminen tapahtuu vertaisryhmässä eikä itsekseen opiskellen aikuisen johdolla. (Hujala ym. 2007, 165- 166.)

Prosessitekijöissä yhtenä arvioinnin kohteena on lapsilähtöisyys. Lapsilähtöisyydelle ei ole yleispätevää määritelmää, se on kuitenkin varhaiskasvatukseen kuuluva itsestäänselvyys, josta kasvattajilla voi olla erilaisia käsityksiä. Hujala ja ym. määrittelevät (2007, 56) lapsilähtöisyyden konstruktivismiin pohjautuen. Oppiminen konstruktivistisessa oppimiskäsityksessä nähdään yksilön ja ympäristön vuorovaikutukseen liittyvänä jatkuvana prosessina. Tässä prosessissa yksilö aktiivisesti valikoi, muuntaa ja tulkitsee vastaanottamaansa tietoa sekä rakentaa niiden pohjalta uusia malleja, joiden pohjalta ajattelee ja toimii. (Hujala ym. 2007, 50.)

Lapsilähtöisyys pohjautuen konstruktivismiin tarkoittaa että kasvatuskäytäntöjä pyritään rakentamaan siten, että ne vastaavat kunkin lapsen yksilöllisiä tarpeita. Tavoitteet, menetelmät ja sisällöt kasvatustilanteissa lähtevät lapsesta. Lapsi on siis kasvatuksen suunnittelun keskiössä, jolloin kasvattajan tulee havainnoida, kuunnella ja tutustua lapsen elämään kokonaisvaltaisesti. Tämä onnistuu vain, jos kasvattaja toimii yhteistyössä lapsen vanhempien ja muun tämän elämään kuuluvan lähipiirin kanssa. (Hujala ym. 2007, 56.)

Mielestäni konstruktivistinen lapsilähtöisyys on yhteneväinen myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa (2005), jossa lapsen ominainen tapa toimia on otettu huomioon kaikissa sisällöllisissä orientaatioissa ja oppimisen pedagogiikassa. Eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen, liikkuminen, leikkiminen ja tutkiminen ovat ominaisia tapoja toimia ja ajatella lapselle. Lapsen hyvinvointi, tämän käsitys itsestään sekä lisääntyvät osallistumismahdollisuudet ovat johdannaista lapselle luontevasta tavasta toimia. Ajatusten ja tunteiden ilmaiseminen myös tapahtuvat lapsen toimiessa itselleen mielekkäällä tavalla. Havainnoimalla ja keskustelemalla lasten kanssa henkilöstö saa kosketuksen lasten maailmaan ja ajattelutapaan. Toiminnan suunnittelussa sen toteuttamisessa ja lasten ohjaa-

misessa otetaan huomioon ominaiset toimintatavat lapselle. Kielen merkitys, sisällölliset orientaatiot ja lapsen oppiminen toteutuvat näillä areenoilla. Arvioimalla lapsen ja kasvattajayhteisön toimintaa sekä varhaiskasvatusympäristöä kokonaisvaltaisesti, kehitetään varhaiskasvatusta. (Stakes, 2005, 20.)

Prosessitekijät osiassa arvioidaan myös lasten osallisuuden toteutumista päivähoitossa. Päivähoitoyksikössä tulisi määritellä osallisuus ja sen mukaan toteuttaa sitä, jotta kehittyminen kasvuyhteisöksi olisi mahdollista. Osallisuus on yhteisöllisyyden pohja. Osallisuus voidaan määritellä lasten ja kasvattajien sekä yhteisön vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen kautta. Kuulluksi tuleminen jokapäiväisissä askareissa ja leikeissä merkitsevät lapselle osallisuutta ja tunnetta yhteenkuuluvuudesta. Hyväksytyksi, arvostetuksi ja tärkeäksi jäseneksi tunnistaminen omassa yhteisössään on olennaista osallisuuden toteutumisessa. Osallisuus on kokemus joka syntyy yhdessä elämisestä ja tärkeintä on että lapsi kokee tulevansa kohdatuksi, olevansa turvassa ja että hänen tarpeensa täytetään. Sosiaaliset valmiudet ja taidot ovat edellytys vuorovaikutukselle. Näiden taitojen kehittymiseksi lapsen täytyy tulla kuulluksi ja olla osa yhteisöä. Konkreettisissa teoissa ja tavassa toimia lasten kanssa näkyy osallisuus, joten se ei ole vain yksilön tai yhteisön tunne. Yhteiset keskustelut, suunnitteleminen, toiminta ja yhdessäolo ovat esimerkkejä osallisuudesta. Niiden avulla luodaan myös yhteisöllisyyttä. Kasvattajien jotka arvostavat lasten osallisuutta ja heidän näkökulmiaan, tulisi kehittää pedagogisia käytäntöjä arkeen, jotka tukevat osallisuutta ja auttavat omien kokemusten, ajatusten sekä tunteiden ilmaisussa. (Eskel & Marttila, 2013, 76- 78.)

Päiväkodin arjessa tarjoutuu monia tilaisuuksia toteuttaa lapsen osallisuutta, niin spontaanisti kuin tietoisesti järjestämälläkin. Lasten osallisuutta voidaan tarkastella moniulotteisesti. Yksi ulottuvuuksista on lasten valtaistumisen aste, jossa osallisuutta tarkastellaan lasten ja aikuisen välisenä valtasuhteena. Tässä ulottuvuudessa oleelliseksi nousee se, kuinka paljon annetaan tietoa toiminnasta ja ympäristöstä lapsille jossa he ovat osallisina sekä asetetut rajat joiden sisällä lapset voivat itse vaikuttaa toimintaan ja omaan osallisuuteen. Valtaistuminen ja osallisuuden kokemus syntyvät kun lapset kokevat voivansa vaikuttaa. Vaikut-

taakseen he tarvitsevat tietoa toiminnan taustoista ja tavoitteista sekä mahdollisuuden tehdä aloitteita, ideoida ja olla päätösten tekemisessä mukana. (Turja, 2011, 48- 49.)

Osallisuuden toteutuminen on myös lapsen ikätasosta riippuvaista. Pienelle lapselle osallisuus voi olla esimerkiksi mukana olemista muiden järjestämässä toiminnassa. Lapsen kasvaessa voidaan edetä laajempaan vaikuttamiseen, jossa lapset ideoivat toimintaa ja aikuiset toimivat avustajina. Yhteinen toiminta, aloitteiden tekeminen tasavertaisesti sekä neuvottelemisen lasten ja aikuisten kesken edustavat kuitenkin osallisuuden ylintä tasoa. Toinen osallisuuden ulottuvuus muodostuu osallisuuden aiheesta ja vaikutuspiiristä. Tällä tarkoitetaan kaikkia asianomaisia, joita kyseessä oleva toiminta, tilanne tai asia koskee. Lapsille on helpointa päästä vaikuttamaan heidän henkilökohtaisiin asioihin, kuten leikkimiseen ja siihen mitä hän juo. Lapset pääsevät vaikuttamaan toimintaan keskinäisissä leikeissään, mutta harvoin heitä otetaan mukaan neuvottelemaan ja päättämään lasten ja aikuisten yhteisistä asioista, kuten esimerkiksi toimintatilojen muokkaamiseen. Lapset voisivat osallistua myös isompien kokonaisuuksien suunnitteluun ja rakentamiseen, vaikka pihapiirin suunnittelemiseen. (Turja, 2013, 49- 50.) Tunne omasta osallisuudesta, yhteenkuuluvuudesta, hyväksytyksi tulemisesta sekä vaikuttamisesta omassa yhteisössään on myös yksi ulottuvuus. Tähän liittyy lasten tietoisuus siitä he ovat tulleet kuulluiksi ja he ovat tietoisesti mukana vaikuttamassa. Tämä lisää lasten itsetuntoa ja voimaantumisen tunnetta. Lasten tulee voida kokea, että heidän näkemyksiinsä suhtaudutaan vakavasti ja jos jokin idea jää toteuttamatta, lasten kanssa täytyy keskustella miksi niin kävi. (Turja, 2013, 52.)

Ajallinen ulottuvuus osallisuudessa liittyy toiminnan keston ja sen vaikutuksiin. Onko toiminta kertaluonteista vai ulottuvatko vaikutukset pitkälle tulevaisuuteen. Pysyvämpiin asioihin, kuten lelujen hankintaan päiväkodille, lapsilla on vaikeampi päästä vaikuttamaan, mutta kertaluontoisiin retkiin esimerkiksi lapset pääsevät helpommin vaikuttamaan. Ideointi-, suunnittelu-, päätöksenteko-, toiminta- ja arviointiosallisuus käsittää lasten mahdollisuuden esitellä omia ideoitaan sekä olla mukana toiminnan ja tilojen suunnittelussa, valintojen ja päätösten tekemisessä,

suunnitelmien toteutuksessa sekä toiminnan ja toimintaympäristöjen arvioimisessa. Lasten on vaikea olla mukana toimintaprosessien vaiheissa, jos he eivät tiedä tarpeeksi yhteisönsä toiminnan tavoitteista, asioista jotka säätelevät sen elämää, omasta roolistaan siinä sekä yhteisistä välineistä, materiaaleista ja muista toimintamahdollisuuksista. Aikuisten tulee jakaa tietoa lapsille siinä muodossa jonka he voivat vastaanottaa, ymmärtää ja muistaa. Materiaaliset resurssit tarkoittavat päiväkodin tiloja ja välineitä, jotka ovat tarpeellisia toiminnassa. Lapset pääsevät rajallisesti näihin käsiksi. Kaikki päiväkodin tilat eivät ole heille sallittuja tai heidän toimintansa tiloissa on päätetty etukäteen. Erilaiset välineet ja lelut voivat olla myös lasten ulottumattomissa. (Turja, 2013, 50- 51.)

Edellytykset lapsen osallisuuden toteutumiselle on huomioitu myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005). Yhdessäolo lasten ja kasvattajien yhteisössä tuo nautintoa lapselle, sekä ilon ja toimimisen vapauden kokemuksia kii-reettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä. Kokemus arvostuksesta, hyväksynnästä omana itsenään, kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta vahvistavat terveen itsetunnon kehitystä. Parhaimmillaan hyvä varhaiskasvatus edistää lapsen myönteistä minäkäsitystä, lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. Hoito- ja muut vuorovaikutustilanteet, arjen pienet työtehtävät, leikki ja muu lapselle ominainen toiminta kuuluvat lapsen päivään ja ovat tärkeitä kasvun ja oppimisen tilanteita. (Stakes, 2005, 15 -16.)

3.3.5 Vaikuttavuustekijät

Laadunarviointi mallin (Kuvio 1) vaikuttavuustekijöissä arvioidaan laatua käyttäjänäkökulmasta. Siinä kartoitetaan lapsen ja vanhempien tyytyväisyyttä sekä heidän kokemuksiaan päivähoiton laadusta ja vaikuttavuudesta. Vaikuttavuustekijät osioon kuuluvat arvioitavina teemoina: Lapsen myönteiset kokemukset, lapsen oppiminen ja kehitys sekä asiakastytyväisyys. (Hujala & Fonsén, 2011, 319.)

Lapsen päivähoidosta luomaa mielenmaisemaa ja merkitysrakenteita siihen liit-tyen, sävyttävät tunnekokemukset, jotka on koettu vuorovaikutuksessa. Tämä on

kehys, jonka kautta lapsi suhtautuu päivähoitoon, muihin lapsiin, henkilöstöön ja omaan toimintaansa päivähoitossa. Yhteinen etu lapselle, vanhemmille ja kasvattajille on että lapsi suhtautuu päivähoitoon myönteisesti ja kokemukset ovat ilon täyttämiä. Yhtenä arvioinnin kohteena laadunarviointimallin välillisissä teki-
jöissä on lapsen kehitys. Keskeistä lapsen psyykkisen kehityksen ja oppimisen kannalta on tunnetilojen jakaminen vastavuoroisesti sekä yhteen soinnuttaminen tunnetilojen ja käyttäytymisen välillä. Tämän myötä yhteistoiminta on parempaa ja kasvu tapahtuu terveesti ja aidosti. Toimintakulttuurin vaikutuksia päivähoito-yhteisössä voidaan tarkastella tunne- ja elämystilana jonka lapsi kokee. Päivähoitoyhteisön toimintakulttuuri sisältää arvoja, normeja ja rooleja, vuorovaikutusta ihmisten välillä ja näkymättömän toimintakulttuurin. Näkymätön toimintakulttuuri eli piilopedagogiikka ohjaa todellisuudessa mahdollisuuksia lasten leikille ja toiminnalle. Piilopedagogiikka on kasvattajien tiedostamatonta käyttäytymistä, he voivat aiheuttaa esimerkiksi häiriöitä lasten leikkiprosessiin ja siten vaikuttaa leikkimotivaatioon, leikin muotoon ja keston ja erityisesti leikistä saatuihin tunnekokemuksiin. (Uusitalo, 2000, 57- 58.)

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää saada monipuolinen käsitys lapsen yksilöllisistä kehitystarpeista. Yksilökehityksen ymmärtämisen syvenemisen myötä ei tule kuitenkaan irrottautua liikaa sosiaalisen kontekstin ja vuorovaikutuksen merkityksestä. Ihmiset sosiokulttuurisine ja psykologisine muodostuminen tuottavat inhimillisen maailman. Ihmisen minuus kehittyy ihmisen ollessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Inhimillisyys ja sosiaalisuus ihmiselle ovat erottamattomat. Yhteisöpedagogisessa mallissa yksilökeskeinen ja yhteisöä korostavat näkemykset muodostavat kokonaisuuden. Tämän mallin mukaan yksilöt voidaan nähdä ryhmän osina, jossa he ovat riippuvia toisista jäsenistä. Ryhmän käyttäytyminen voi selittyä yksilöiden käyttäytymisestä. Yksilöä voidaan myös pyrkiä ymmärtämään ryhmän jäsenenä. Käytännön kasvatustoiminnassa tulisi tehdä interventioita ja arviointia kummastakin näkökulmasta. (Kaipio, 2000, 95-97.)

Persoonallisuuden kehitys on sidoksissa vuorovaikutukseen, mikä on tärkeää nähdä kasvatuksessa. Sisäinen maailmamme on sosiaalinen, koska psyykinen järjestelmämme rakentuu merkityksistä joita omaksumme vuorovaikutuksessa

toisten kanssa. Päivähoito on yhteiskunnallinen kasvatusinstituutio, joten on oleellista hahmottaa ja ymmärtää miten tämän instituution järjestelyt, ratkaisut ja ajattelu yhteiskunnallisesti määrittävät yksittäisen kasvattajan toimintaa ja sen myötä vaikuttavat lapsen persoonallisuuden kehitykseen. Lapsen persoonallisuuden kehitykseen vaikuttavat monet tekijät. Tässä prosessissa tarkastelun kohteina ovat yksilön elämäntilanne sekä fyysisen, sosiaalisen ja yhteiskunnallisen ympäristön ja sen vaatimusten jatkuva kohtaaminen. Jokainen kokee ympäristön vaatimukset eri tavoin ja vaihtelevasti elämäntilanteesta riippuen. Nämä vaatimukset muokkaavat persoonallisuuttamme ja tietoisuutemme on muodostunut käsitys ympäröivästä todellisuudesta sekä käsitys itsestä eli minäkäsitys. Yhdessä nämä muodostavat maailmankuvamme. (Kaipio, 2000, 97- 98.)

Ryhmän ympäristön ja käytäntöjen ollessa yhteiset, voimme kuitenkin ymmärtää tapahtumat eri tavoin johtuen erilaisista todellisuuskäsityksistämme. Kasvatuksen kannalta on tärkeää, että ymmärretään ja havaitaan lasten ja toisten kasvattajien erilaiset todellisuuskäsitykset, jotta tilanteissa toimiminen ja niiden hallitseminen mahdollistaa kunkin myönteisen kehityksen ja persoonallisuuden muutoksen. Juuri yksittäiset tilanteet vaikuttavat käyttäytymiseemme ja tekemiimme ratkaisuihin, jotka edistävät tai taannuttavat kehitystämme. Siten siis jokainen yksittäinen tilanne päivähoidossa opetustuokioista leikkeihin ja muihin arjen tilanteisiin on vaikuttamistilanne, joka tulisi nähdä vaikuttamisena yksilön kehitykseen ja persoonallisuuden muutosprosessiin. (Kaipio, 2000, 99.)

Lapsen oppimisen prosessi on myös yksi arvioinnin kohde laadunarviointimallin välillisissä tekijöissä. Lapsi käyttää oppimisen apuna jokaista aistiaan. Toimiminen vuorovaikutteisesti ihmisten ja ympäristön kanssa opettaa lapsille uusia asioita, jotka he liittävät omiin kokemuksiinsa, tunteuksiinsa ja käsiterakenteisiinsa. Aktiivinen ja kiinnostunut lapsi oppii parhaiten. Mielekkäät ja merkitykselliset toiminnot tekevät oppimisesta iloista ja tuovat onnistumisen kokemuksia. Hyvän oppimisen ja myönteisen oppimisasenteen perusta ovat turvalliset ihmissuhteet. Kasvatus- ja oppimistapahtumaan sitoutunut reagoi herkästi lapsen tunteisiin ja emotionaaliseen hyvinvointiin. Lasta kuunnellaan, tälle annetaan mahdol-

lisuus tehdä aloitteita ja johtopäätöksiä, valita toimintojaan, tutkia ja ilmaista ajatuksiaan. Myönteiset asenteet oppimiselle luodaan varhaiskasvatuksessa. (Stakes, 2005, 18.)

Oppimisprosessissa vertaissuhteet ovat tärkeässä roolissa, sillä lapset oppivat vertaistensa kanssa työskennellessään muun muassa sosiaalisia taitoja, empatiakykyä ja toisen asemaan asettumista. Vertaisryhmässä lapset leikkivät ja neuvottelevat yhdessä sekä luovat ystävyysuhteita. Emotionaalisesti vertaissuhteet tarjoavat hauskanpitoa, jännitystä ja jakamista. Vertaissuhteiden avulla lapset tutkivat myös aikuisten maailmaa. On huomattu tutkimusten valossa, että lapset eivät opi aikuisjohtoisella opettamistyyllillä niin hyvin kuin vertaisryhmässä, jossa oppiminen voi tapahtua leikin kautta. Lapset oppivat myös sietämään kritiikkiä toimiessaan vertaisryhmässä ja saavat mahdollisuuden itsensä ja mielipiteidensä ilmaisemiseen. Vertaisryhmässä oppiminen on vuorovaikutteista, usein leikinomaista, suurin piirtein samalla tasolla olevien ja samaa toimintaa suorittavien yhdessä tekemistä aidosti ilman tehtävän jakoa. Vertaisryhmässä vaihdetaan ideoita, tietoa, näkökulmia, asenteita ja mielipiteitä, hiotaan yhteisiä ajattelutapoja ja strategioita sekä ongelmanratkaisutaitoja, neuvotellaan, kysellään ja kyseenalaistetaan, pyritään yhdessä rakentamaan merkityksiä, tietoa ja ymmärrystä opittavasta asiasta. (Marjanen, Ahonen & Majoinen, 2013, 60- 62.)

Konstruktivistisessä oppimisessä korostetaan lapsilähtöisyyttä, jolloin aikuinen ei tarjoa lapselle valmiiksi rakenneltuja oppimiskokemuksia, vaan lapsi saa tilaa muotoilla oman oppimisprosessin. Lapsen oppiminen on jatkuva prosessi, mikä on tärkeää ymmärtää lapsilähtöisessä oppimisen pedagogiikassa. Oppimisen lähtökohtana ovat lapsen omat kiinnostuksen kohteet, kokemukset arjessa ja niistä esille nousevat ongelmat. Lasta vastuutetaan omasta oppimisesta ja annetaan mahdollisuuksia yrittää itse, erehtyä ja korjata virheitään. Omaehtoinen tutkiminen, oivaltaminen ja kokeilu toteutuvat kasvattajan tuella. (Hujala ym. 2007, 55- 56.)

Konstruktivistisessä oppimisenäkemyksessä pyritään yhdistämään sosiaalinen vuorovaikutus ja opettajan ohjaus lapsen omaehtoiseen oppimisprosessiin. Scaf-

foldings- käsitteellä tarkoitetaan niin sanottuja rakennustelineitä lapsen oppimiselle, jonka tarjoavat aikuinen, vertaisryhmä ja leikki. Kasvattaja ei siis tarjoa valmiita tiedollisia ja taidollisia paketteja, vaan tukee lapsen omaehtoista oppimista vertaisryhmän ja kuvitteellisen leikin kautta. Näin lapsi voi opetella tietoja ja taitoja, jotka hieman ylittävät hänen kehitystasonsa, mutta kuitenkin rakennustelineiden turvin. Oppimisen rakennustelineistä voidaan puhua myös minimaalisen avun periaatteena tai oppimisen oikea- aikaisena tukemisena. (Hujala ym. 2007, 57- 58.)

Oppimisen tukemisessa tärkeää on aikuisen kyky havaita milloin lapsi tarvitsee tukea ja lapsen edistyessä vähentää tukea. Tämä on työskentelemistä lapsen lähikehityksen vyöhykkeellä. Lapsen omaa vastuuta tehtävän suorittamisesta lisätään vähitellen. Oppimisen tukemisessa on tärkeää omata myös tietoa tietyn ikäisen lapsen toiminnasta ja kehityksestä, sisältöaluekohtaisten tietojen ja taitojen kehittymisestä sekä lapsen omista yksilöllisistä oppimistarpeista. Oppimisen tukemisessa korostuu myös keskustelua ja pohdintaa herättävien kysymysten esittäminen. Lapselle on tärkeää oppia kysymään oman oppimisensa kannalta oleellisia kysymyksiä. Aikuiselle lapsen kysymykset tarjoavat tietoa lapsen ajattelun kehityksestä ja tämän kiinnostuksen kohteista. Aikuisen luottamus ja arvostus lasta kohtaan näkyy kuuntelemalla lapsen kysymyksiä ja ajatuksia. Lapsen itsetunto ja vastuu omasta oppimisesta kehittyvät tällä tavoin. Samalla luodaan myös perusta vuorovaikutukselle, jossa vallitsee keskinäinen kunnioitus. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala, 2007, 57- 58.)

Vaikuttavuustekijöissä yhtenä arvioinnin osa-alueena on asiakastyytyväisyys, jota voidaan selvittää esimerkiksi tyytyväisyyskyselyin. Laadun mittaamisessa pyritään entistä selkeämmin saamaan mukaan lasten ja vanhempien näkökulmat laadun suhteen. Kunnissa tehdään kyselyitä päivähoiton työntekijöille, lapsille ja vanhemmille näiden tyytyväisyydestä päivähoiton toteuttamisen suhteen. Kyselyistä selvinneitä tietoja on käytetty pohjana yksittäisten päiväkotien tai hallinnon taholta nousseille kehittämishankkeille. Vaikka kyselyt tuottavat tärkeää tietoa, niin eivät ne kuitenkaan riitä päivähoiton laadun kokonaisvaltaisen kehittämisen

perustaksi. Tarvitaan myös menetelmiä, joiden avulla arvioidaan kasvatusprosessin ja siihen liittyvien tekijöiden vaikutuksia ja toteutumista arjen käytännöissä. (Hujala ym. 2007, 170- 171.)

Neitola (2013, 130- 131) sanoo parantamisen varaa löytyvän varhaiskasvatuksen pedagogisista ympäristöistä, toiminnan toteuttamisesta ja palvelujärjestelmistä. Henkilöstön täytyy olla kykenevä lämpimään ja sensitiiviseen vuorovaikutukseen lasten kanssa sekä heidän täytyy kyetä vahvaan pedagogiseen työskentelyyn, ymmärtää vertaisryhmän merkitys, omata taito luoda vastavuoroinen suhde lapsiin, hallita lapsilähtöisyys sekä yhteistyön tekeminen vanhempien kanssa, jotta voidaan tukea vanhempia kasvatustyössä. Hän näkee osaavan vanhemmuuden muodostuvan lähiympäristön kannustavan ja tukea antavan asennoitumisen sekä perhelähtöisesti toimivien palveluiden avulla. Hän sanoo vastuun olevan myös yhteiskunnan ylätasolla, josta välittyvä arvostus, säädökset perheiden palveluissa sekä esimerkiksi työelämään liittyvä perhenäkökulma vaikuttavat vanhemmuuteen ja lasten kasvatukseen.

Palvelutarpeensa ja sen muodot määrittelee perhe asiantuntijana. Järjestettäessä palveluita tulisi huomioida paremmin lapsen sosiaalinen osaaminen ja vertaissuhteet sekä niiden merkitys lapsen hyvinvoinnille kokonaisvaltaisesti. Palveluiden tulee vastata vanhempien ja perheiden eri ajankohtina vaatimiin tarpeisiin. Tuen tulee olla saatavilla mahdollisimman lähellä perhettä ja verkoston tulee olla riittävän moniammatillista. (Neitola, 2013, 131.)

Lasten näkökulman ja heidän kokemuksensa huomioiminen varhaiskasvatuksen arjessa on ensisijaisen tärkeää laadunarvioinnissa. Tutkimuksissa keskeisimmiksi tekijöiksi varhaiskasvatuksen laadussa on huomattu nousevan kasvattajien asenne ja osaaminen sekä kehittymismahdollisuudet, yhteistyö vanhempien kanssa ja johtajuus. Pedagogiikkaan verrattuna rakenteelliset tekijät ovat osoittautuneet alisteisiksi. Esimerkiksi tilojen ja materiaalien resurssien vaikutus laatuun on vähäisempi kuin esimerkiksi pienryhmätoiminta, jossa painotetaan lasten kiinnostuksen kohteita. Tutkimuksissa on myös havaittu että kriittisesti omaan työhönsä suhtautuvat kasvattajat luovat laadukkaampaa varhaiskasvatusta. Yleensä kasvattajat joiden toiminnan ulkoiset arvioitsijat ovat arvioineet huonoksi,

ovat etsineet syytä resursseista. Hyvät arviot saaneet kasvattajat kehittävät taas omia toimintatapojaan. (Hujala & Fonsén, 2011, 315- 316.)

4 OPINNÄYTETYÖPROSESSI

Opinnäytetyön aiheen pohdiskelun aloitin talvella 2013 ja ideoita tuntui olevan useampia. Pohtimistani aiheista oli kuitenkin jo tehty opinnäytetöitä ja ajattelin, että saman aiheen vartominen ei hyödytä ketään. Muistin erään opettajan joskus puhuneen laatukäsikirjasta ja kuinka sellaisen tekeminen käy myös opinnäytetyöstä. Joten ajattelin, että siinä olevan hyvä aihe ja se myös hyödyttäisi työelämää. Lisäksi aihe tuki suuntaavia opintojani. Vielä minun kuitenkin täytyi löytää yhteistyökumppani. Muonio tuli mieleeni avopuolisoni ollessa sieltä kotoisin ja suunnittelimme muuttoa sinne. Ajattelin Muonion olevan hyvä yhteistyökumppani myös sen vuoksi, että saisin siten mahdollisesti yhteyden työelämään. Samana keväänä kysyin Muonion varhaiskasvatuksen ohjaajalta olisiko heillä tarvetta laatukäsikirjalle tai olisiko heillä ehdottaa jotain muuta aihetta opinnäytetyölleni. Tuolloin vakituisen varhaiskasvatuksen ohjaajan sijaisena toiminut henkilö otti ilolla vastaan lähestymiseni laatukäsikirjan suhteen.

Aloin siis etsiä tietoa varhaiskasvatuksen laadun arvioimisesta ja selailla internetistä muiden päiväkotien laatukäsikirjoja. Lopulta törmäsin juuri internetissä laadunarviointimalliin, joka on ollut myös kehyksenä omalle työlleni. Syksyllä 2013 lähetinkin jo alustavan laatukäsikirjan sisällysluettelon Muonion varhaiskasvatuksen ohjaajalle ja sain muutamia muutosideoita laatukäsikirjan sisältöön liittyen. Myöhemmin tapasimme Muoniossa ja keskustelimme laatukäsikirjan sisällöstä sekä sen tulevasta ulkomuodosta. Osallistuin myös henkilökunnan koulutustilaisuuteen, jossa kerroin henkilöstölle opinnäytetyöstäni ja he saivat esittää minulle kysymyksiä.

Lokakuussa 2013 tapasimme jälleen varhaiskasvatusohjaajan kanssa, jolloin sain käsiini materiaalia päiväkodista, pääasiassa heidän aikaisempia asiakirjojaan. Tapaamisemme jälkeen varhaiskasvatusohjaajan saappaisiin astui sijainen numero kaksi. Marraskuussa 2013 lähetin tutkimussuunnitelmani Muonion sivistystoimenjohtajalle, joka välitti suunnitelmani uudelle sijaiselle. Suunnitelma vaikutti heistä hyvältä, mutta vuoden vaihteessa lähetin sijaiselle kuitenkin muuttuneen suunnitelman edellisen oltua liian laaja. Alkuperäisessä suunnitelmassa olin aikonut toteuttaa laatukäsikirjan lisäksi tyytyväisyyskyselyn vanhemmille sekä

osallistaa myös lapsia jotenkin, jotta heidän näkökulmansa saataisiin näkyviin laatukäsikirjassa. Kieltämättä tutkimussuunnitelmaseminaari oli todella tarpeellinen, sillä siellä opettajat palauttivat suuruudenhullut suunnitelmani maan tasalle.

Maaliskuussa 2014 lähetin uuden suunnitelmani Muonioon ja tapasimme uuden sijaisen kanssa. Opinnäytetyön työstämiseen tuli paussi, kun aloitimme muuton Tornioista Muonioon. Elokuussa 2014 aloin työstämään laatukäsikirjaa ja lähetin luonnoksen päiväkodille myöhemmin saman kuun aikana. Pyysin heitä olemaan yhteydessä kun ovat saaneet tutustuttua laatukäsikirjan raakileeseen ja voisivat antaa palautetta. Tarkoitus oli, että opinnäytetyöni olisi valmis ennen joulua 2014, mutta opinnäytetyöhön tuli tauko, kun aloitin harjoittelun syksyllä 2014. Opinnäytetyön valmistuminen siirtyi keväälle 2015 ja se alkoikin valmistua tohinalla oltuani harjoittelussa Muonion päiväkodissa. Sain paremman otteen sekä uutta intoa laatukäsikirjan työstämiseen harjoittelun myötä.

Laatukäsikirja valmistui ensin, kuten olin vähän suunnitellutkin, jotta raportin työstäminen olisi johdonmukaisempaa. En pitänyt kunnollista päiväkirjaa työstäessäni produktia, mikä jälkikäteen tuntui hölmöltä, sillä prosessi on ollut pitkä ja alkutaipaleelta on mahdoton muistaa kaikkea. Onneksi olin säilyttänyt kuitenkin sähköpostit minun ja yhteistyökumppanin väliltä, joten pystyin hahmottamaan prosessin etenemistä. Yhteistyökumppanin konsultaation lisäksi lähteinä produktissa toimivat heidän aikaisemmat asiakirjansa, varhaiskasvatussuunnitelma, Suomen lait ja asetukset sekä valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Laatukäsikirjan alussa kerron mikä kyseessä oleva tuotos on, kuka sen on tehnyt, mikä sen tarkoitus on ja keille se on kohdennettu. Alusta löytyy myös sisällysluettelo, mikä tekee lukemisesta mielekkäämpää, kun voi palata johonkin tiettyyn asiaan plaraamatta koko käsikirjaa läpi. Laatukäsikirjan sisällön olen muutenkin pyrkinyt rakentamaan selkeäksi ja valitsin sellaisen fontin, josta saa helposti selvän. Tämä oli mielestäni tärkeää laatukäsikirjan sähköisen muodonkin vuoksi, sillä koneelta lukeminen on hyvin rasittavaa silmille. Sähköinen muoto on kuitenkin helposti päivitettävissä ja jaettavissa, joten se oli luonnollinen ratkaisu.

Otin kuvia päiväkodilta laatukäsikirjaa varten, jotta käsikirjan ilme olisi pehmeämpi. Kuvat kertovat jotain päiväkodista ja yritin sijoittaa ne tekstiin sopien. Tekstin sisältö on ikään kuin vuoropuhelua Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2005) ja Muoniosta kerrotun osuuden välillä. Olen pyrkinyt tasapainottamaan tekstin kulkua mielekkäästi.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän prosessin myötä tulin siihen johtopäätökseen, että laatu on elävä käsite varhaiskasvatuksessa. Sillä vaatimukset palveluista vastaavat aina ajan henkeen ja ovat siten muuttuvia. Tämä tarkoittaa myös sitä, että kehittyminen ja kehittämistyö ovat päättymätön prosessi, aina löytyy parantamisen varaa. Varhaiskasvatuksen laatuun vaikuttavat monet tekijät ja on luonnotonta odottakaan, että kukaan koskaan hallitsisi näitä täydellisesti ja kehittymistähän ei tapahtuisi jos olemme olemamme täydellisiä. Toiminnan jatkuva refleктоiminen on siis tärkeää, niin jokaisen yksilön kuin yhteisönkin kohdalla. Yhteinen keskustelu liittyen varhaiskasvatuksen laatuun on edellytys kehittymiselle. Keskusteluun täytyy osallistua niin varhaiskasvatus palveluiden käyttäjien kuin niiden tuottajienkin.

Tämän prosessin myötä olen saanut syventää ammatillista tietouttani ja toivon että pystyn tulevaisuudessa viemään ja toteuttamaan osaamistani työelämässä. Prosessin edetessä en ole voinut olla nöyristymättä entisestään kaiken tiedon edessä. Silti samaan aikaan työskentely on ollut voimauttavaa ja helpottavaa. Minun tarvitse olla täydellinen lähtiessäni työelämään, minun ei tarvitse tietää kaikkea, sillä juuri siitä kehittyminen on niin hienoa! Muut voivat osata jotain paremmin kuin minä ja hyvin toimivassa yhteisössä tieto jaetaan yhteisön jäsenien kesken. Tietysti jokaisella on myös vastuu omasta oppimisestaan, mutta ei siinä tarvitse yksin olla.

Jokaisen yhteisön jäsenen osaamisen arvostaminen on tärkeää työyhteisössä ja avoimella ja jatkuvalla vuorovaikutuksella tuotetaan hyvää työskentelyilmapiiriä ja lapsille myönteinen paikka tulla päivähoidon. Täytyy muistaa iloita yhteisistä onnistumisista ja silti uskaltaa kohdata myös negatiiviset tunteet. Mielestäni päivähoidon on varsin onnistunutta ja laadukasta, jos päivän päätteeksi lapsi tahtoisi vielä jäädä hoitoon, mutta iloisesti kuitenkin hyvästelee henkilöstön ja muut lapset.

Laatukäsikirjan kohdalta kehitettävää on vielä sen yksityiskohtaisemmassa asioiden tarkastelussa ja työhön olisin saanut useampia näkökulmia käyttämällä laa-

jempaa lähdekirjallisuutta. Lähteet olivat mielestäni myös luotettavia ja asianmukaisia ja olen pyrkinyt merkitsemään ne selkeästi. Mielestäni onnistuin kuitenkin luomaan yhteistyökumppanin toiveita miellyttävän kokonaisuuden ja sainkin kiitettävää palautetta työstäni. Olen iloinen että sain tilaisuuden toteuttaa tämän opinnäytetyön yhteistyössä Muonion päivähoidon kanssa ja toivon että se tulee hyödyttämään heitä pitkälle tulevaisuuteen.

Raportin suhteen olisin voinut kohdentaa teoriaa enemmän laadun tutkimiseen ajan saatossa niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Olisin voinut myös paneutua erilaisiin laadunarviointi keinoihin. Toisaalta valitsemani malli kattaa varhaiskasvatuksen laadunarvioinnin kokonaisvaltaisesti, mutta raportissa sille ei ole muita malleja esittämässä vasta-argumentointia. Raportin rungon rakentaminen oli minusta erittäin haastavaa ja vaikka olen käsitellyt monia asioita, niin ne ovat jääneet melko pintapuoleisiksi. Lähteet ovat olleet mielestäni luotettavia ja olen pyrkinyt valitsemaan aiheen kannalta olennaisia teoksia. Sähköisiä teoksia oli muutama, mutta nekin olivat samoilta tekijöiltä kuin kirjalähteet, joten uskon niiden luotettavuuteen.

Jatkotutkimuksena voisi ajatella työhyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Miten työyhteisön työskentelyilmapiiri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Mikäli on tilausta, niin toiminnallisena opinnäytetyönä voisi toteuttaa esimerkiksi jollekin päiväkodille tapahtuman, jossa keskitytään työhyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämiseen.

Työskentelyni oli hyvin itsenäistä ja se on minulle ominainen tapa, mutta olisin voinut hyödyntää enemmänkin saatavilla olevia apuja, kuten konsultointia opinnäytetyöni ohjaajien kanssa. Välillä eteneminen tuntui rämpimiseltä. Mikäli tulevaisuudessa toteutan näin laajan työn, ottaisin mieluusti jonkun rämpimään kansani. Taaksepäin katsottuna tekisin monta asiaa eri tavalla, mutta prosessin voi sanoa olleen antoista, kehitystä on tapahtunut.

LÄHTEET

- Alila, K. & Parrila, S. 2004. Laadunhallinnan perusteita ja menetelmiä varhaiskasvatuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004: 17. Helsinki.
- Asetus lastenpäivähoidosta 16.3.1973/239.
- Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Pienten piirissä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Juva: PS- kustannus.
- Heinonen, H. & Kuikka, M. 2013. Pienten piirissä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Juva: PS- kustannus.
- Hujala, E & Fonsén, E. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Juva: PS- kustannus.
- Hujala, E. & Fonsén, E. 2012. Verkostoista voimaa pedagogiseen johtamiseen. Laatu ja hyvinvointia varhaiskasvatukseen. Loppuraportti. Tampereen yliopisto. Viitattu 30.4.2015 http://www.tsr.fi/c/document_library/get_file?folderId=13109&name=DLFE-7626.pdf
- Hujala, E., Puroila, A., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. 1. painos. Hyvinkää: Edufin.
- Hujala, E., Heikka, J. & Halttunen, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Juva: PS- kustannus.
- Kaipio, K. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. 1. painos. Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I. & Kuoksa. Tampere: Tammi.
- Koivula, M. 2013. Pienten piirissä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Juva: PS- kustannus.
- Lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991.
- Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Pienten piirissä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Juva: PS- kustannus.
- Neitola, M. 2013. Pienten piirissä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Juva: PS- kustannus.
- Opas, M. 2013. Pienten piirissä. Teoksessa P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa (toim.) Juva: PS- kustannus.
- Päivähoitolaki 19.1.1973/36.
- Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2. painos. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Viitattu 30.4.2015 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1.- 3. painos. Jyväskylä: Tammi.

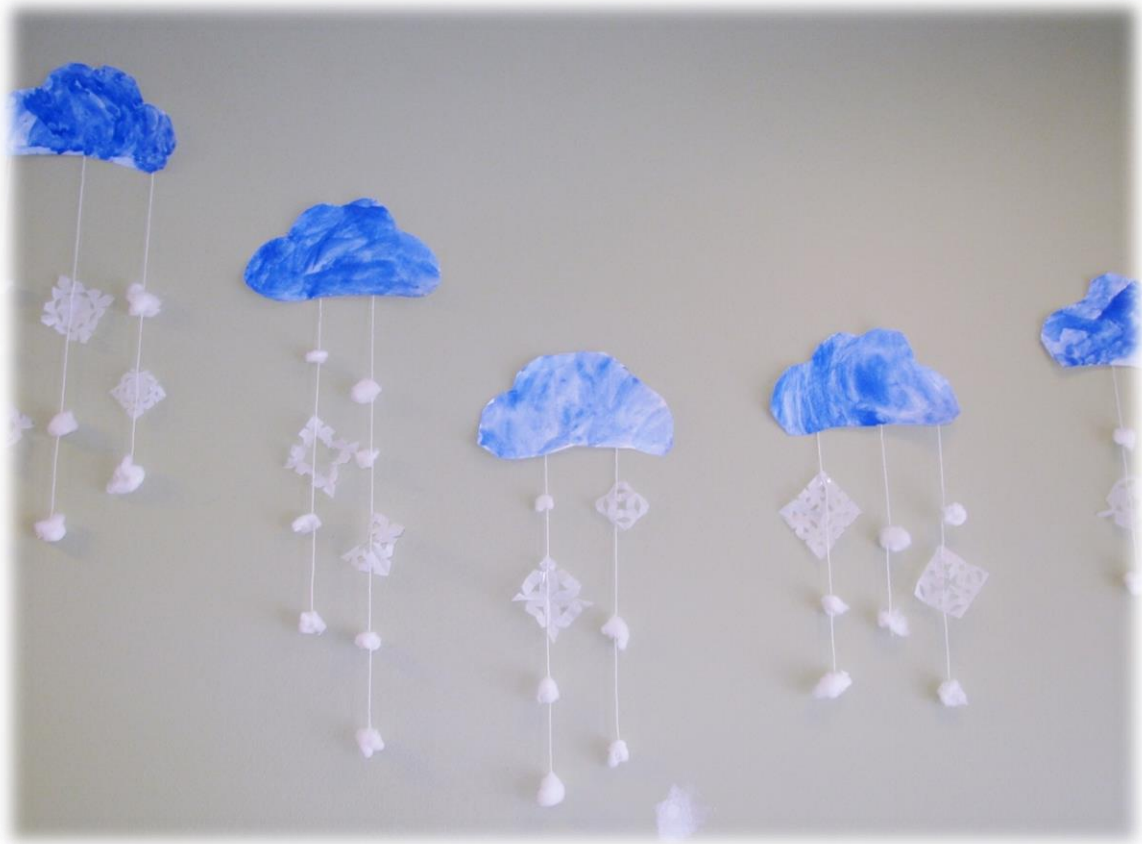
Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Juva: PS- kustannus.

Uusitalo, I. 2000. Yhteisö kasvattaa. Päivähoito oppimis- ja kasvatusyhteisönä. 1. painos. Teoksessa Haapamäki, J., Kaipio, K., Keskinen, S., Uusitalo, I. & Kuoksa. Tampere: Tammi.

Vilka H. & Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

LIITTEET

Liite 1. Varhaiskasvatuksen laatukäsikirja

**VARHAISKASVATUKSEN
LAATUKÄSIKIRJA**

MUONIO

2015

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	51
2 PÄIVÄHOITO MUONIOSSA	52
3 HENKILÖSTÖ JA VASTUUALUEET	53
3.1 Johtaminen	56
4 KOULUTUS JA KEHITTÄMINEN	57
4.1 Kehityskeskustelut	57
5 VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN	59
6 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA	60
7 VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ.....	63
8 LAPSEN OSALLISUUS	66
9 KASVATUSKUMPPANUUS	67
10VARHAINEN TUKI.....	69
11YHTEISTYÖ	72
12ARVIOINTI JA VAIKUTTAVUUS	74
13TALOUS JA RESURSSIT	76
14 TYÖHYVINVOINTI.....	77
15 TURVALLISUUSSUUNNITELMA	78
LÄHTEET.....	79

I JOHDANTO

Tämä laatukäsikirja on tarkoitettu Muonion varhaiskasvatuksen henkilöstölle tueksi työssään. Laatukäsikirja on työväline, jonka avulla voidaan reflektoida omia toimintaprosesseja ja sen myötä kehittää toimintaa. Laatukäsikirjaa voidaan käyttää myös uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdytyksessä. Perheet voivat myös käyttää laatukäsikirjaa, kun haluavat tutustua Muoniossa tarjottavaan päivähoitoon.

Laatukäsikirjassa kerrotaan Muoniossa toteutetusta varhaiskasvatuksesta ja vertailukohtana on lähteenä käytetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2005). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet linjaavat kansallisen varhaiskasvatuksen toteutumisen koko maassa. Kunnat voivat kuitenkin päättää omat painotusalueensa ja toteuttamismuotonsa. Laatukäsikirjaa voidaan muokata tarpeen mukaan.

Laatukäsikirjan kirjoittajana on toiminut Lapin ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Elina Soininen. Yhteistyössä Muonion päivähoidon kanssa syntyi tämä laatukäsikirja, joka on myös sosionomikoulutuksen opinnäytetyö.

2 PÄIVÄHOITO MUONIOSSA

Muoniossa toimii päiväkoti Mustikka, jossa on neljä osastoa. Puolukka on 1-2-vuotiaille ja Hilla 3-4-vuotiaille. Puolukat ja Hillat sijaitsevat samassa rakennuksessa. 4-5-vuotiaat Vadelmat ovat omassa rakennuksessaan Hilla- Puolukoiden naapurissa. Peruskoulun yhteydessä esikoulurakennuksessa Herukassa toimii esikoululaisten iltapäivähoito.

Omassa osoitteessaan toimii ryhmäpäiväkoti Mansikka, joka on Muonion ainoa vuorohoitoa tarjoava palvelu. Vuorohoitoa järjestetään perheiden tarpeiden mukaan, joten Mansikka voi olla auki mihin vuorokaudenaikaan tahansa, myös viikonloppuisin.

Mansikan naapurissa oleva Mesimarja on toiminnassa Muonion sesonki-kausiin, jolloin paikkakunnalle saapuu sesonki-työntekijöitä. Mesimarja tarjoaa mahdollisuuden sisarhoitoon.

Muoniossa toimii 3-4 perhepäivähoitajaa ja hoito tapahtuu pääasiassa perhepäivähoitajien kotona. Perhepäivähoidon lapsille on varahoitopaikat päivähoiton yksiköissä. Harkinnanvaraisesti järjestettävissä on myös kolmi- tai neliperhehoito tai hoito lasten omassa kodissa.

3 HENKILÖSTÖ JA VASTUUALUEET

Tässä luvussa otetaan esille osa varhaiskasvatuksen kelpoisuusehtoihin liittyvistä laeista ja asetuksista.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista
29.4.2005/272

7 §

Lastentarhanopettaja

Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatus-tieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään.

8 §

Lähihoitaja

Kelpoisuusvaatimuksena lähihoitajan tehtäviin on tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai muu vastaava tutkinto.

10 §

Sosiaalihuollon johtotehtävät

Kelpoisuusvaatimuksena kunnan tai kuntayhtymän sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisiin johtotehtäviin on 3 §:n mukainen kelpoisuus tai tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus sekä niiden lisäksi riittävä johtamistaito.

Kelpoisuusvaatimuksena lasten päivähoidon ammatillisiin johtotehtäviin on 7 §:n mukainen kelpoisuus sekä riittävä johtamistaito.

11 §

Muut sosiaalihuollon ammatilliset tehtävät

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalihuollon muihin ammatillisiin tehtäviin on tehtävään soveltuva ammattitutkinto tai muu soveltuva koulutus.

Laki lasten päivähoidosta 5§ (18.5.1990/451)

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön toimialaan kuuluvia asioita käsittelemään määrätyn ministerin esittelystä säädetään lasten päivähoidosta 19.1.1973 annetun lain (36/73) 12§:n, 23 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan, 28 §:n 2 momentin ja 33§:n nojalla:

6 § (21.8.1992/806)

Päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen (804/92) 4 tai 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Enintään neljää alle kolmivuotiaista lasta kohden tulee päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä samoin olla vähintään yksi henkilö, jolla on edellä säädetty ammatillinen kelpoisuus.

Päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on 1 momentissa mainittu ammatillinen kelpoisuus enintään 13 osapäivähoitossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden.

Jos päiväkodissa on yksi tai useampia erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevia lapsia, on tämä otettava huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä tai hoito- ja kasvatustehtävään osallistuvien henkilöitten lukumäärässä, jollei päiväkodissa ole tällaista lasta varten erityistä avustajaa.

Päiväkodissa tulee vähintään joka kolmannella hoito- ja kasvatustehtävissä toimivalla olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 4 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus ja muilla hoito- ja kasvatustehtävissä toimivilla 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus.

Kunta voi poiketa 1 ja 2 momentissa säädetystä suhdeluvusta, jos lasten keskimääräiset hoitopäivät ovat jatkuvasti huomattavasti vähäisemmät kuin toimintapäivät. Poikkeaminen voi tapahtua siten, ettei lapsia ole muutoin kuin lyhytaikaisesti yhtäaikaisesti hoidossa enempää kuin kokonaissuhdeluku edellyttää. (21.12.2006/1345)

Lisäksi 1 ja 2 momentissa säädetystä suhdeluvusta voidaan poiketa tilapäisesti ja lyhytaikaisesti laajennettaessa lapsen hoitoaikaa edellä 2 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. (19.6.2008/442)

8 § (31.5.1990/490)

Perhepäiväkodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää lasta mukaan luettuina perhepäivähoitajan omat lapset, jotka eivät vielä ole perusopetuksessa. Lisäksi voidaan hoitaa yhtä perusopetuslain (628/1998) mukaista esiopetusta saavaa lasta, perusopetuksen aloittanutta lasta tai sellaista kunnan järjestämässä osapäivähoidossa olevaa lasta, joka aloittaa perusopetuksen toimintavuotta seuraavana vuonna. (30.3.2000/329)

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, perhepäiväkodissa kaksi hoitajaa voi samanaikaisesti hoitaa enintään kahdeksaa lasta ja lisäksi osapäiväisesti kahta 1 momentin toisessa virkkeessä tarkoitettua lasta. (30.3.2000/329)

Erityisistä syistä ja huomioon ottaen paikalliset olosuhteet kolme hoitajaa voi hoitaa samanaikaisesti enintään kahtatoista lasta.

Kun perhepäiväkodissa hoidetaan samanaikaisesti useampaa lasta kuin 2 momentissa säädetään, tulee yhdellä perhepäivähoitajalla olla vähintään sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen 5 §:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus. (21.8.1992/806)

Kun perhepäiväkodissa hoidetaan yhtä tai useampaa erityisen hoidon ja kasvatuksen tarpeessa olevaa lasta, tulee tämä ottaa huomioon perhepäiväkodissa samanaikaisesti hoidettavien lasten lukumäärässä, ellei tällaista lasta varten ole erityistä avustajaa.

Mitä tässä pykälässä on säädetty, ei sovelleta kunnan järjestäessä perhepäivähoitoa saman perheen lapsille heidän omassa kodissaan (Finlex).

3.1 Johtaminen

Muonion päivähoito on kunnan tarjoamaa palvelua ja siten kuuluu sivistystoimen alle. Sivistystoimenjohtaja vastaa päivähoiton järjestämisestä. Kunnan varhaiskasvatusohjaaja vastaa varhaiskasvatuksesta. Vastaavan lastentarhanopettajan toimenkuvaan kuuluu työvuorolistojen tekeminen. Vastaava lähihoitaja vastaa ryhmäpäiväkodista sekä sen työvuoroista.

4 KOULUTUS JA KEHITTÄMINEN

Laki lasten päivähoidosta

27 § (28.12.2012/909)

Kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoidon henkilöstö peruskoulutuksen pituudesta, työn vaativuudesta ja toimenkuvasta riippuen osallistuu riittävästi sille järjestettyyn täydennyskoulutukseen. Tarkempia säännöksiä täydennyskoulutuksen sisällöstä, laadusta, määrästä, järjestämisestä, seurannasta ja arvioinnista voidaan antaa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. (Finlex.)

Ammatillinen ja koulutuksen tuottama tieto ja kokemus luovat perustan osaamiselle. Kasvattajayhteisö dokumentoi, arvioi ja pyrkii jatkuvasti kehittämään toimintaansa. Kasvattajat ylläpitävät ja kehittävät ammatillista osaamistaan ja tiedostavat varhaiskasvatuksen muuttuvat tarpeet. Kasvattajat tiedostavat teknologisen kehityksen uudet mahdollisuudet sekä ottavat harkiten huomioon tieto- ja viestintäteknikan hyödyt ja mahdollisuudet työssä. (Stakes, 2005.)

Muoniossa varhaiskasvatuksen ohjaaja laatii päivähoidon henkilöstön kanssa täydennyskoulutussuunnitelman kehityskeskustelujen yhteydessä.

Tietyt koulutukset toistuvat säännöllisesti, kuten ensiapu- koulutus. Henkilöstö saa esittää toivomuksia koulutuksiin liittyen.

4.1 Kehityskeskustelut

Muoniossa kehityskeskustelut pyritään käymään vuosittain. Dokumentointia tehdään päivittäin. Yksiköt pitävät viikkopalavereita ja varhaiskasvatuksenohjaaja pitää yksiköissä kerran kuukaudessa palaverin. Mustikalla on oma palaveri, johon osallistuvat lastentarhanopettajat sekä varhaiskasvatuksenohjaaja. Ryhmäpäiväkodin palaveri järjestetään erikseen. Keskustelua syntyy myös päivittäisessä kohtaamisessa, sähköpostitse ja puhelimitse.

Perhepäivähoitajat sekä varhaiskasvatuksenohjaaja tapaavat toisiaan kerran kuussa virallisesti, jolloin hoitajat pääsevät jakamaan kokemuksiaan ja ajatuksiinsa keskenään. Päivähoidon yksiköissä järjestetään kerran kuussa minimuskari, johon perhepäivähoitajat osallistuvat hoitolapsineen. Tämä mahdollistaa muiden perhepäivähoitajien ja päivähoidon henkilökunnan näkemisen. Perhepäivähoidon lapset pääsevät myös tutustumaan muihin päivähoitoyksiköihin.

5 VARHAISKASVATUKSEN TOTEUTTAMINEN

Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvin voivalla lapsella on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Lapsen tulisi pystyä nauttimaan yhdessäolosta muiden lasten ja kasvattajien kanssa, kokea iloa ja toimimisen vapautta ilmapiirissä, jonka kokee turvalliseksi ja kiireettömäksi. Lapsella tulee olla mahdollisuus tutkia ympäristöään, leikkiä, oppia ja osallistua arjen toimiin. Lapsen terveyttä ja toimintakykyä tulee vaalia.

Muoniossa perushoito nähdään varhaiskasvatuksen perustana. Lapsen perustarpeiden täytyttyä tällä riittää energiaa muualle. Muoniossa henkilökunta kokee turvallisen ilmapiirin olevan ensisijaisen tärkeä lapsen viihtyvyyden kannalta. Kaikki lapset kohdataan tasavertaisina ja jokaista arvostetaan omana itsenään. Perushoito ei ole vain hoitamista, vaan lapsen hyväksymistä ja turvan sekä lohdun antamista.

Terveen itsetunnon kehittymiseksi lapsen täytyy kokea, että häntä arvostetaan ja hänet hyväksytään omana ainutlaatuisena itsenään. On tärkeää, että lapsi kokee tulevansa kuulluksi ja nähdyksi. Lasta rohkaistaan yrittämään ja tuetaan sosiaalisten taitojen oppimista. Jokainen lapsi kohdataan tämän yksilöllisten tarpeiden, persoonallisuuden ja perhekulttuurinsa mukaisesti. Siten lapsi kokee olevansa tasa-arvoinen riippumatta sukupuolestaan, sosiaalisesta tai kulttuurisesta taustastaan tai etnisestä alkuperästään.

Varhaiskasvatuksessa lapsen hyvinvointia edistävät mahdollisimman pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet. Lapselle on tärkeää kokea kuuluvansa vertaisryhmään, joten tämän suhdetta muihin lapsiin tulee vaalia. Suhteita vanhempiin ja kasvattajiin täytyy tukea myös. (Stakes, 2005.)

6 VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka tapahtuu pienten lasten eri elämänpiireissä. Tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten välinen kiinteä yhteistyö on tärkeää, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden. Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta.

Kasvatustieteelliseen, erityisesti varhaiskasvatukselliseen, mutta myös laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta on lähtökohtana varhaiskasvatukselle. Koko kasvatusyhteisön ja jokaisen yksittäisen kasvattajan vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus ovat laadukkaana varhaiskasvatuksen kannalta olennaista.

Varhaiskasvatus, esiopetus osana varhaiskasvatusta ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän jatkumon. Varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat myös oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluja.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua ja kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. Tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä sekä luoda edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Kehitykseen pyritään yhdenmukaistamalla toiminnan järjestämisen perusteita. Muita tavoitteita ovat varhaiskasvatushenkilöstön ammatillisen tietoisuuden, vanhempien osallisuuden lapsensa varhaiskasvatuksen palveluissa ja moniammatillisen yhteistyön lisääminen sellaisten eri palvelujen kesken, joilla tuetaan lasta ja perhettä ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista.

Kunnilla on laajat mahdollisuudet suunnitella varhaiskasvatuspalvelut siten, että ne palvelevat perheitä parhaiten. Kuntien eroavaisuuksien vuoksi on tärkeää, että kunnat tarkentavat varhaiskasvatuksen kuntakohtaiset strategiset linjaukset, jotka huomioidaan varhaiskasvatussuunnitelmia laadittaessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kuntien tulee arvioida kuntansa varhaiskasvatuksen palvelujen toteutumista ja konkretisoida omassa suunnitelmassaan varhaiskasvatuksen sisällöt ja toimintatavat eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtia kunnassa ovat myös kunnassa tehdyt lasta ja perhettä koskevat suunnitelmat, kunnan varhaiskasvatuksen linjaukset ja esiopetussuunnitelmat.

Kunnassa tehtyjen varhaiskasvatuksen linjausten tai varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään, millaisia seudullisia, alueellisia ja yksikkökohtaisia suunnitelmia kunnassa tehdään, miten ne vahvistetaan ja tarkistetaan säännöllisesti. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelma muodostavat kokonaisuuden, joiden välillä on selkeä jatkumo.

Laadittaessa kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaa tarkistetaan ja kirjataan eri palvelumuotojen ominaispiirteet, niiden erityiset tavoitteet ja toimintatavat. Varhaiskasvatussuunnitelma toimii kunnallisen varhaiskasvatuksen ohjauksen välineenä sekä henkilöstön työvälineenä. Kunnassa tulisi käydä varhaiskasvatuksen linjauksista ja varhaiskasvatussuunnitelmasta laaja-alaisia keskusteluja. Koko henkilöstön tulee sitoutua niiden tuottamiseen, toteuttamiseen, seurantaan ja arviointiin.

Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan toimintaympäristön ja yksikön erityispiirteitä ja painotuksia. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon toiminnan tavoitteiden tilannesidonnaisuus: lasten, toiminta- ympäristön ja toimintaolosuh- teiden tuntemus, joten yksiköiden suunnitelmat täydentyvät ja tarkentuvat vähi- tellen. Määräajoin dokumentoidaan ja arvioidaan toteutunutta toimintaa. Van- hemmat voivat myös tutustua varhaiskasvatussuunnitelmaan ja keskustella siitä henkilöstön kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelma on yksi keskeinen perusta kun

luodaan toimiva vanhempien sekä henkilöstön muodostama kasvatuksellinen yhteisö. (Stakes, 2005.)

Muonion varhaiskasvatussuunnitelma löytyy kunnan internet- sivuilta: www.muonio.fi.

7 VARHAISKASVATUSYMPÄRISTÖ

Varhaiskasvatusympäristöön kuuluvat rakennetut tilat, lähiympäristö sekä eri tilanteisiin liittyvät psyykkiset ja sosiaaliset ympäristöt toimimisen kautta sekä erilaiset välineet ja materiaalit. Ympäristön suunnittelussa kannattaisi muistaa joustavuus, silloin sitä voidaan muuttaa ajan tarpeiden mukaan. Lapsen mielenkiinnon, kokeilunhalun ja uteliaisuuden herättää oppimiseen innostava ja monipuolinen ympäristö myös kannustaen lasta toimimaan ja ilmaisemaan itseään. Ympäristöstä lapset ja kasvattajat saavat erilaisia tiedollisia, taidollisia ja kokemuksellisia aineksia yhdessä.

Osana erilaisten sisältöjen ja teemojen toteuttamista lapset voivat osallistua tilojen ja välineiden suunnitteluun. Ilmapiirin varhaiskasvatusympäristössä tulee olla myönteinen. Turvallisuus ja muut lasten terveyteen sekä hyvinvointiin vaikuttavat tekijät tulee ottaa huomioon. Tiloja suunnitteleamalla voidaan edesauttaa erilaisten vertaisryhmien toimintaa sekä vaikuttaa vuorovaikutukseen lasten ja kasvattajien välillä. Varhaiskasvatusympäristö, joka on suunniteltu hyvin kannustaa toimimaan pienryhmissä, joissa kaikkien on mahdollista osallistua keskusteluun ja vuorovaikutukseen.(Stakes, 2005.)

Olennainen osa varhaiskasvatusta on leikkiympäristön tietoinen luominen, ylläpitäminen ja uudistaminen. Kasvattajien asiantuntemus lasten leikin kehitysvaiheista ja leikkikulttuurista auttaa rikkaan leikkiympäristön rakentamisessa. Lasten ajankohtaiset kiinnostuksen aiheet otetaan leikkiympäristön muokkaamisessa huomioon. Kykyjensä mukaan lapset osallistuvat ympäristön ylläpitämiseen ja uudistamiseen. Leikkiympäristön rikastuttaminen tarjoaa myös luontevan yhteistyö mahdollisuuden vanhempien kanssa. Lasten ikä ja kehitys otetaan huomioon sisä- ja ulkotilojen suunnittelussa sekä erilaisten leikkien vaatimat aika-, tila- ja välineratkaisut. Välineitä tulee olla riittävästi ja niiden tulee olla monipuolisia sekä muunneltavia. Leikkiympäristöä laajennetaan mahdollisuuksien mukaan lähiympäristöön ja luontoon.(Stakes, 2005.)

Muoniossa havainnoidaan tarkasti lapsen leikin kehitysvaiheita. Siten pystytään tarjoamaan lapselle tämän kehitystason mukaisia virikkeitä. Leikille annetaan tilaa ja aikaa.

Hyvä varhaiskasvatusympäristö vahvistaa lapsen luonnollista liikkumisen halua, innostaa kehittämään omia taitojaan ja herättää lapsessa halun oppia uusia asioita. Lapsen keskeisin liikuntapaikka on piha, joten sen tulee olla liikkumiseen houkutteleva. Lasten käytettävissä tulisi olla liikuntavälineitä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Ympäröivän luonnon ja alueen tarjoamien liikuntapaikkojen mahdollisuudet hyödynnetään. Sisätiloissa tulee myös olla mahdollisuus vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkiin ja peliin. (Stakes, 2005.)

Muoniossa lapsia tuetaan ja kannustetaan liikkumaan. Lapsen motorisia taitoja ja niiden kehittymistä havainnoidaan. Toiminnan suunnittelussa liikunnalla on oma roolinsa. Lasten kanssa käydään Lappia:n liikuntasalilla, mikä tarjoaa mahdollisuuden liikuntaleikeille ja peleille. Toimintasuunnitelmaan kuuluvat myös luiselu ja hiihto. Muoniossa lapset saavat elämyksiä retkeilemällä lähiympäristöön. Retkiä on tehty metsään, vanhan pappilan kodalle, Särkitunturille, kotiseutumu-seolle ja lintutornille.

Lapsella on mahdollisuus kokea varhaiskasvatusympäristössä taiteellisia elämyksiä sekä aikaa ja tilaa tutkia taiteellisia materiaaleja, ideoita ja käsitteitä ja harjoittaa taitojaan monipuolisesti. Lapsen taiteellinen ilmaisu ja osaaminen tuodaan esille varhaiskasvatusympäristössä. Yhteistyöllä paikallisen kulttuuritoimen tai muiden lastenkulttuuria edistävien asiantuntijoiden kanssa voidaan rikastuttaa taiteellisen asiantuntemuksen laatua. Kasvattaja, joka iloitsee ja nauttii taiteesta, luo innostavan ilmapiirin ja antaa samalla esikuvan tavoista, joilla taiteeseen voi suhtautua. (Stakes, 2005.)

Muoniossa lasta tuetaan ja rohkaistaan kokeilemaan ja leikittelemään. Lapselle annetaan aikaa ja rauhaa itsensä ilmaisuun. Lasta ohjataan tarvittaessa, tämän toimintaa dokumentoidaan ja päiväkotitiloja hyödynnetään lasten tuotosten esille

laittamiseen. Lasten töitä on ajoittain kirjastossa näytteillä ja siellä lapset pääsevät seuraamaan nukketeatteria vuosittain.

Lapsen tutkivaa toimintaa tukee myönteinen ja kannustava varhaiskasvatusympäristö. Tutkimiseen innostava varhaiskasvatusympäristö tarjoaa lasten käyttöön runsaasti erilaisia lasten mielenkiintoa herättäviä materiaaleja ja välineitä. Oleellinen osa tutkimisen ympäristöä ovat lähiympäristö ja luonto. Monipuolisessa ja joustavassa varhaiskasvatusympäristössä lapsi saa aistit ja koko kehon välineeksi tutkimiseen, kokeilemiseen ja oivaltamiseen. (Stakes, 2005.)

Muonio tarjoaa lapselle monenmoista ihmeteltävää. Sääolosuhteet ovat hyvin vaihtelevat, joten vaatetuksen suhteen saa varautua kaikkeen. Lasten kanssa tehdään säännöllisiä luontoretkiä, joiden lomassa tarkastellaan eläimiä, kasveja, ilmiöitä ja vuodenaikoja. Lasten kanssa tutustutaan Muonion historiaan ja tarinoidaan menneestä elämästä.

8 LAPSEN OSALLISUUS

Muoniossa henkilökunta pyrkii herkästi tarttumaan lasten omiin kiinnostuksen kohteisiin. Opetus lähtee monesti liikkeelle lasten omista kokemuksista ja havainnoista. Lapsia kannustetaan aktiivisuuteen ja omien havaintojen tekemiseen sekä niiden jakamiseen.

Opetuksessa otetaan huomioon lasten eri tavat kokea maailmaa leikin, liikkumisen, taiteen ja tutkimisen kautta. Toimintaa suunniteltaessa otetaan huomioon lasten luontainen halu kokea maailmaa, mikä yleensä tapahtuu aktiivisesti toimimalla. Aikuisten havainnoissa lasten leikkejä, he saavat ideoita erilaisten tuokioiden suunnitteluun.

9 KASVATUSKUMPPANUUS

Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan vanhempien ja henkilöstön tietoista sitoutumista toimimaan yhdessä lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen prosessien tukemisessa. Keskinäinen luottamus, tasavertaisuus ja kunnioitus ovat edellytyksiä kasvatuskumppanuudelle. Vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus ja -vastuu sekä oman lapsensa tuntemus. Henkilöstöllä on koulutuksensa antama ammatillinen tieto ja osaaminen. Henkilöstöllä on myös vastuu kasvatuskumppanuuden ja tasavertaisen yhteistyön edellytysten luomisesta. Lapsen tarpeet ovat pohja kasvatuskumppanuudelle, jolloin lapsen etu ja oikeuksien toteutuminen ohjaavat varhaiskasvatuksen toimintaa.

Yhdessä vanhempien ja kasvattajien tiedoilla luodaan parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnin turvaamiselle. Arvoista, näkemyksistä ja vastuista, jotka liittyvät kasvatuskumppanuuteen tulee keskustella sekä kasvattajayhteisön kesken että vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuudessa sovitaan kasvatustehtävästä molemmille osapuolille sopivalla tavalla. Henkilöstöllä on ensisijainen vastuu sisällyttää kasvatuskumppanuus luontevaksi osaksi lapsen varhaiskasvatusta. Vanhemmille järjestetään mahdollisuuksia kasvatustaluteluihin niin oman lapsen osalta kuin myös yhdessä muiden vanhempien ja koko henkilöstön kanssa. Yhtenä tavoitteena kasvatuskumppanuudella on edistää vanhempien keskinäistä yhteistyötä. Tavoitteena on myös tunnistaa herkästi ja mahdollisimman varhain lapsen jollakin kasvun, kehityksen tai oppimisen alueella mahdollinen tuen tarve ja luoda lapsen vanhempien kanssa toimintastrategia lapsen tukemiseksi. Lapsen vanhempien ja henkilöstön väliselle yhteistyösuhteelle tulee luoda kasvatuskumppanuuden ilmapiiri myös ongelmatilanteissa. (Stakes, 2005.)

Muoniossa kasvatuskumppanuus toteutuu monin eri tavoin ja vanhemmat ovat olleet mukana vaikuttamassa muun muassa varhaiskasvatussuunnitelmaan ja ottaneet osaa kyselyyn, jossa on ollut mahdollisuus tuoda omia kantoja esiin koskien Muonion varhaiskasvatusta. Muoniossa käytetään lapset puheeksi- menetelmää, jossa työntekijät tutustuvat lapsiin henkilökohtaisemmalla tasolla.

Kasvatuskumppanuutta lähdetään rakentamaan heti lapsen tullessa päivähoidon piiriin. Lapsi käy vanhempien kanssa tutustumassa uuteen ympäristöön, jolloin lapsen on helpompi tulevaisuudessa kertoa myös vanhemmille hoitopäivän tapahtumista. Vanhempien on myös helpompi hahmottaa lapsen kertomuksia, kun he ovat tutustuneet päiväkotiin ja sen työntekijöihin.

Kasvatuskumppanuudessa vaadittavan yhteisymmärryksen rakentumista vanhempien ja työntekijöiden välillä auttaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täyttäminen, jossa vanhemmat voivat kertoa lapsestaan ja tämän tarpeista. Varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta käydään varhaiskasvatuskeskustelu, jossa vanhemmat voivat kertoa kasvatuksellisista toiveistaan.

Henkilökunta havainnoi lasta päivittäin, jotta vanhemmille voidaan välittää tietoa lapsen hoitopäivästä. Näin myös seurataan lapsen kehitystä ja huomataan mahdolliset avun tarpeet. Lapsen tiedot dokumentoidaan tämän henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jota arvioidaan vanhempien kanssa kasvatuskeskusteluissa.

Päiväkodilla järjestetään myös vanhempainilta kerran vuodessa, jolloin vanhemmat saavat jakaa ajatuksiaan muiden vanhempien ja henkilöstön kanssa. Vanhempainillat ovat tärkeä yhteisöllisyyden tunteen lisääjä. Lasten vanhemmat voivat osallistua myös päiväkodissa järjestettävien juhlien suunnitteluun, muun muassa tekemällä yhdessä koristeita, leipomalla tarjottavia ja yhteistä ohjelmaa harjoittelemalla. Tällä tavoin koko perhe ja päiväkodin henkilöstö saavat kokemuksia, jotka yhdistävät päivähoitoa ja lapsen kotia. Päivähoidossa on myös perinteisesti joulujuhla- ja kevätjuhla, johon vanhemmat ovat tervetulleita.

10 VARHAINEN TUKE

Varhaiskasvatuksessa lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on vanhempien ja kasvatushenkilöstön havaintojen tarkastelu yhteisesti tai lapsen aiemmin todettu erityisen tuen tarve. Tukea voidaan tarvita fyysisen, tiedollisen, taidollisen tai tunne-elämän tai sosiaalisen kehityksen osa-alueilla eripituisia aikoja. Tilanteissa, jossa lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa hänen terveyttään tai kehitystään voi olla tarvetta tuelle.

On olennaista tunnistaa ja määritellä lapsen yksilölliset toimintamahdollisuudet eri ympäristöissä ja erilaisissa kasvatuksellisissa tilanteissa sekä niihin liittyvät tuen ja ohjauksen tarpeet arvioitaessa tuen tarvetta. Tuen suunnittelun pohjaksi on tärkeää luoda kokonaiskuva lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja häntä kiinnostavista ja innostavista asioista. Arvioinnin tueksi hankitaan tarvittaessa lapsen tuen kannalta tarkoituksenmukaisen asiantuntijan lausunto, mutta varhaiskasvatuksen tukitoimet aloitetaan heti kun tuen tarve on havaittu.

Vanhempien kanssa voidaan tarvittaessa konsultoida yhdessä sovitulla tavalla varhaiskasvatuksen omia tai muiden tahojen asiantuntijoita. Lapsen tuen tarpeen kasautumista ja pitkittymistä pyritään ennaltaehkäisemään.

Yleisten varhaiskasvatuspalvelujen piirissä järjestetään tuki siten, että lapsi toimii muiden lasten kanssa ryhmän jäsenenä ja häntä tuetaan ryhmän sosiaalisissa kontakteissa. Lapsen fyysistä, psyykkistä ja kognitiivista ympäristöä mukautetaan lapselle sopivaksi. Päivittäistä kasvatustoimintaa mukautetaan eriyttämällä, perustaitojen harjaannuttamisella sekä lapsen itsetunnon vahvistamisella. Lisäksi vahvistetaan suunnitelmallisesti varhaiskasvatuksen arjen kuntouttavia elementtejä, joita ovat esimerkiksi struktuuri, hyvä vuorovaikutus, lapsen oman toiminnan ohjaus ja ryhmätoiminta. (Stakes, 2005.)

Jotta lapsi kykenee ennakoimaan ja oppimaan tapahtumien kulkua, tulee huomioida päivähoitoympäristön struktuuri, joka käsittää ajan, tilan ja ihmisten selkeän rakenteen. Struktuuria arvioitaessa selkeytetään lapsen päivittäisiä toimintoja,

toimintatiloja sekä sosiaalisia kontakteja. Erityispedagogisen ohjauksen menetelmiin kuuluu struktuurin ylläpito. Lapsen oman toiminnan ohjaus vahvistaa lapsen kykyä arvioida ja kehittää omaa toimintaansa ja käyttäytymistään suhteessa muihin tai esimerkiksi tarkkaavaisuuden ylläpitämistä tukevien työtapojen löytämiseksi. Tämä osa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa muodostaa päivähoitolain tarkoittaman kuntoutussuunnitelman erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevalle lapselle.

Lapsen tuen tarpeen määrittely ja tuen järjestäminen sisällytetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Toteutukset koskien lapsen yksilöllistä ohjausta ja varhaiskasvatuksen sovittamista yhteen sekä muutoksia kasvatuksellisessa toiminnassa ja fyysisessä ympäristössä kuvataan varhaiskasvatussuunnitelmassa. Kasvattajayhteisö tarkastelee toimintaansa ja mahdollisuuksiaan ohjata lasta arvioitaessa muutostarpeita. Eri tahoilla lapselle laaditut kasvatus-, kuntoutus- ja lapsen esiopetuksen suunnitelmat sovitetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Päivähoidon, esiopetuksen ja koulun alkaessa sekä hoitopaikkojen vaihtuessa tai muissa lapsen siirtymävaiheissa tuen jatkuvuudesta huolehditaan.

Muut tukipalvelut voivat liittyä varhaiskasvatukseen lapsen tarpeen mukaan, esimerkiksi kuntoutusohjaus, terapia ja/tai erityisopetus oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille. Kasvatuksellinen ja lääketieteellinen kuntoutus muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden ja palvelujen yhteensovittamiseen kiinnitetään huomiota. Kokonaiskuntoutus edellyttää eri viranomaisten yhteistyötä, riittävää ja osaavaa henkilöstöä sekä lapsen tarpeita vastaavia tiloja, välineitä ja materiaaleja. (Stakes, 2005.)

Muoniossa käytetään varhaisen puuttumisen mallia ja lasta pyritään auttamaan ennen kuin ongelmat kasaantuvat. Varhaiskasvatuksen työryhmä, jossa toimii työntekijöitä varhaiskasvatuksesta ja neuvolasta, psykologi, puheterapeutti sekä sosiaalityöntekijä, kokoontuu parin kuukauden välein neuvolassa tai päiväkodin tiloissa.

Lapsen saatua päätöksen erityisen tuen tarpeesta, hänelle voidaan järjestää esimerkiksi omahoitaja päivähoitoon. Lapselle tehdään henkilökohtainen hoito- ja kasvatussuunnitelma, jossa määritellään lapsen kasvun ja kehityksen kannalta tärkeä yhteistyöverkosto esimerkiksi psykologi, puheterapeutti ja erityisopettajan palvelut.

Neuvolalääkäri tekee lapsesta lähetteen jatkotutkimuksiin, mikäli hänellä on kehitysvamma tai kehitysviivästymä. Diagnoosi ja hoitosuunnitelma tehdään sairaalassa. Tämän jälkeen mietitään mikä olisi lapselle parhain hoitomuoto. Tarvitseeko lapsi hoitopaikan ryhmäpäiväkodista vai onko jokin muu käytäntö parempi. Lapsen tullessa päivähoitoon, hänelle tehdään hoito- ja kasvatussuunnitelma.

Vanhemmat osallistuvat moniammatilliseen yhteistyökokoukseen ja kokouksessa pohditaan myös koulutuksen tarvetta. Vanhemmille on myös tarjolla konsultaatioapua ja ohjausmateriaalia. Tarpeen vaatiessa päivähoidon tiloja voidaan mukauttaa ja lapselle hankitaan tämän tarvitsemat apuvälineet. Päivähoidossa lapselle järjestetään mahdollisimman paljon mukautettua toimintaa, jossa tämä voi olla osana ryhmää. Tavoitteena on vahvistaa lapsen itsetuntoa tukemalla lasta vuorovaikutuksessa, oman toiminnan ohjauksessa sekä ryhmätoiminnassa.

II YHTEISTYÖ

Laadukas varhaiskasvatus edellyttää eri tahojen yhteistyötä. Varhaiskasvatuksen linjausten mukaisesti verkostoyhteistyötä tehdään koko laajan lasta ja perhettä palvelevan verkoston kanssa ja tarvittaessa seudullisesti. Keskeisiä yhteistyötahoja ovat opetus-, sosiaali-, terveys-, kulttuuri- ja liikuntatoimi, yksityiset palveluntuottajat, seurakunnat, järjestöt, oppilaitokset ja sosiaalialan osaamiskeskukset, joiden kanssa sovitaan yhteistyökäytännöistä ja periaatteista. Verkostoyöskentelyn tavoitteet ja toteuttamistavat kirjataan kunnan ja yksikön varhaiskasvatussuunnitelmaan. Opetustoimen kanssa yhteistyön keskeisenä sisältönä on yhteistyömuotojen ja rakenteiden luominen ja kehittäminen niin, että varmistetaan lapselle kasvatuksellinen ja opetuksellinen jatkumo.

Lastenneuvolatoiminnan kanssa luodaan ja kehitetään järjestelmä, jolla voidaan yhteistyössä vanhempien kanssa seurata lapsen kasvua ja kehitystä ja tarvittaessa ohjata perhettä hakeutumaan eri palveluihin. Verkostoyhteistyön yhtenä keskeisenä tavoitteena on mahdollisimman varhainen puuttuminen riskitilanteissa. Lapsen etua palvelevat yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee olla sovitettuina lastensuojelun, perhetyön, perheneuvolan, kotipalvelun ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan yksittäisen lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. (Stakes, 2005.)

Muoniossa yhteistyötahoja ovat: Mannerheimin lastensuojeluliitto, seurakunta, muut paikalliset toimijat, peruskoulu, fysioterapeutti, neuvola, psykologi ja puhe-terapeutti. Juhlapyhien aikaan on käyty kirkossa ja seurakunnan lapsityöntekijä käy kaksi kertaa kuukaudessa pitämässä hartauden päiväkodilla. Kirjasto on myös yksi merkittävä yhteistyökumppani, paitsi että lasten töitä on usein kirjastossa esille, lapset käyvät myös kuuntelemassa siellä satuja. Ammattiopisto Lappia on ollut mukana retkien ja teemapäivien toteuttamisessa, sillä Muoniossa valmistuu luontomatkailuoppaita. Vanhempiin ikäpolviin lapset tutustuvat yhteistyössä palvelutalo Marjapaikan kanssa. Lapset muun muassa askartelevat asukkaiden kanssa. leikkivät ja musisoivat yhdessä. Lasten omat isovanhemmat kutsutaan vierailemaan päiväkodilla kerran vuodessa. Yhteistyötä tehdään myös

vanhempaintoimikunnan kanssa joka ei tällä hetkellä ole aktiivinen, mutta toimintaa aiotaan herätellä henkiin.

12 ARVIOINTI JA VAIKUTTAVUUS

Kasvatus on sidoksissa kulttuuriin ja yhteiskunnan jatkuvaan muutokseen, jonka tulee osaltaan vaikuttaa varhaiskasvatuksen toteutuksen jatkuvaan arviointiin, tavoitteiden asettamiseen ja toteuttamiseen. Kasvatuksen perinteinen, ihanteellinen tehtävä on pyrkiä myös kehittämään entistä parempaa yhteiskuntaa ja maailmaa. Hallinnollisen päätöksenteon ohella toiminnasta vastaavien poliittisten päättäjien sitoutuminen kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan on oleellista jatkuvan prosessimaisen työskentelyn ja varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen takaamiseksi.

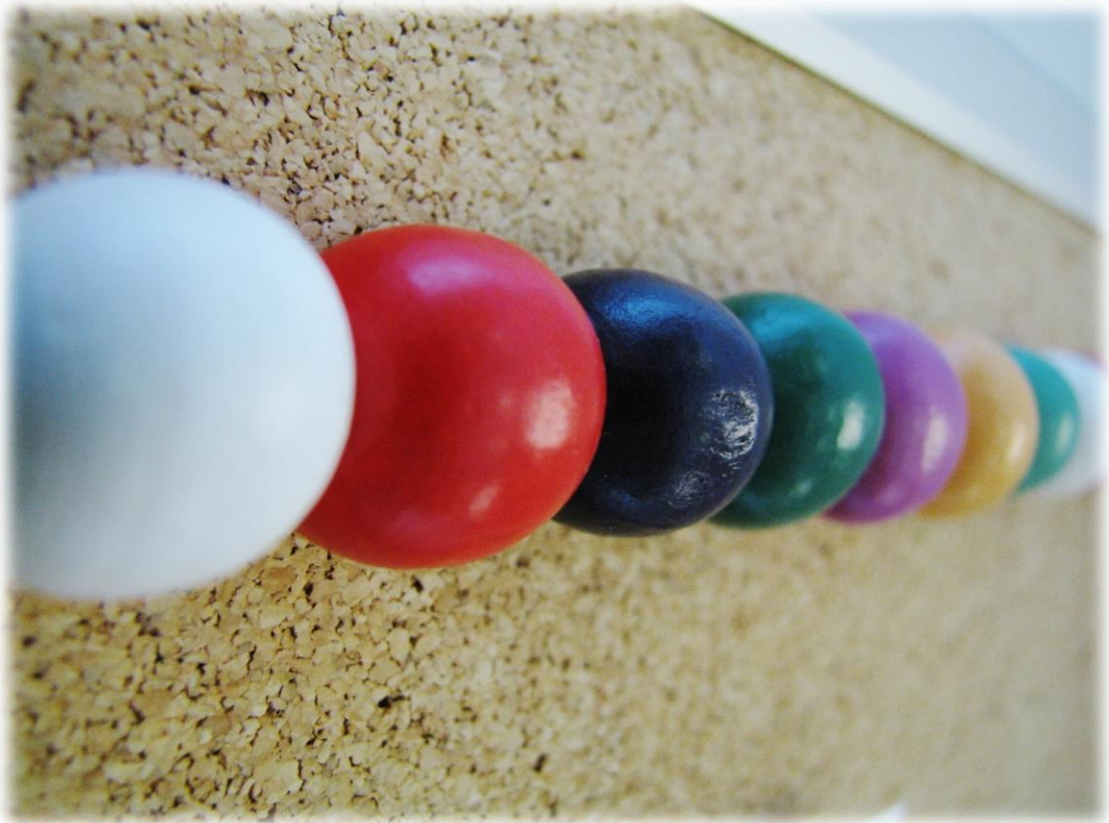
Kunnalliset suunnitelmat ovat oleellinen osa kuntien ja yksikköjen laadunhallintaa, jonka tavoitteena on arvioida ja kehittää toimintaa monipuolisesti ja säännöllisesti. Arviointiin osallistuvat henkilöstön ja hallinnon lisäksi vanhemmat, lapset ja eri yhteistyötahot. Arvioinnin avulla määritetään, miten asetetut tavoitteet on saavutettu sekä tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita. Myös laadunarvioinnin prosessia arvioidaan.

Säännöllinen dokumentointi osana laadunhallintaa mahdollistaa pitkäjänteisen seurannan ja arvioinnin. Varhaiskasvatuksen kehittäminen edellyttää eri toimijoilta menetelmätaitojen lisäksi reflektiivisiä taitoja tiedostaa, tarkastella ja ymmärtää työn tekemisen tapoja ja taustaoletuksia.

Kun kasvattajat toimivat ja keskustelevat yhdessä lasten kanssa sekä havainnoivat lasten toimintaa, heille avautuu kanava lasten ajatteluun ja maailmaan. Lapselle ominaiset toiminnan tavat otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksen muodoissa ja ne ohjaavat kasvattajayhteisön tapaa toimia lasten kanssa. Niissä toteutuvat kielen merkitys, sisällölliset orientaatiot ja lapsen oppiminen. Varhaiskasvatusta kehitetään kokonaisvaltaisesti lapsen ja kasvattajayhteisön toimintaa sekä varhaiskasvatusympäristöä arvioimalla.

Vanhemmilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa yksikön varhaiskasvatussuunnitelman sisältöön ja osallistua sen arviointiin yhdessä muiden vanhempien

kanssa. Lähtökohtana vanhempien ja lasten suorittamalle arvioinnille on, että varhaiskasvatussuunnitelma on koko kasvatusyhteisön yhdessä laatima, se on aktiivisessa käytössä ja sen sisältö perusteineen on koko henkilöstön ja vanhempien tiedossa. Vanhempien ja lasten suorittama toiminnan arviointi on osa varhaiskasvatuksen jatkuvaa kehittämistä. Vanhemmat seuraavat ja arvioivat varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden toteutumista sekä henkilöstö arvioi ja kehittää suunnitelmaa määräajoin ja aina tarvittaessa. (Stakes, 2005.)

13 TALOUS JA RESURSSIT

Laki lasten päivähoidosta

12 § (28.12.2012/909)

Kunnan tämän lain nojalla järjestämään toimintaan sovelletaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia (1704/2009).

Kunnan on osoitettava voimavaroja valtionosuuden perusteena olevaan lasten päivähoitoon.

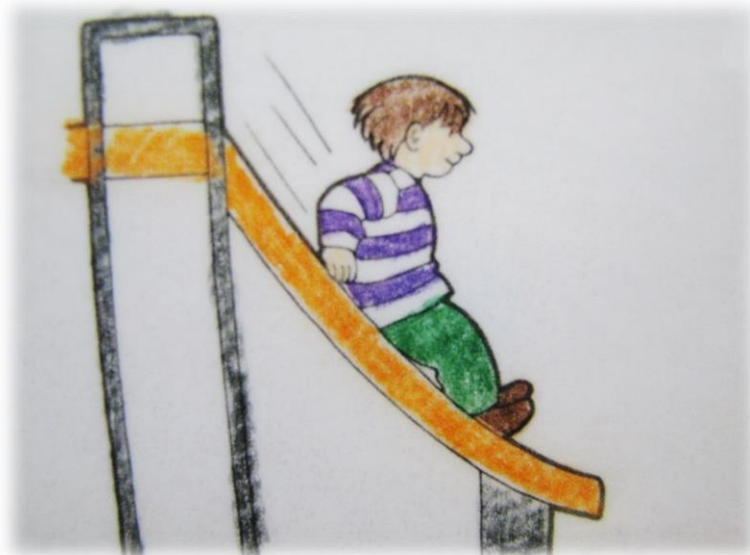
Tämän lain mukaiseen toimintaan voidaan valtion talousarvioon otetun määrärahan rajoissa myöntää kunnille ja kuntayhtymille valtionavustusta toiminnan kehittämistä, kokeilua ja toiminnan käynnistämistä varten sekä perustamishankkeisiin. Avustuksen myöntämisestä säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009) (Finlex).

14 TYÖHYVINVOINTI

Työhyvinvointi tarkoittaa sitä, että työ on turvallista, terveellistä ja mielekästä. Työhyvinvointia lisäävät muun muassa hyvä ja motivoiva johtaminen sekä työyhteisön ilmapiiri ja työntekijöiden ammattitaito. Työhyvinvointi vaikuttaa muun muassa työssä jaksamiseen. Hyvinvoinnin kasvaessa työn tuottavuus ja työhön sitoutuminen kasvaa ja sairauspoissaolojen määrä laskee. Työhyvinvoinnin edistäminen kuuluu sekä työnantajalle että työntekijöille. Työnantajan on huolehdittava työympäristön turvallisuudesta, hyvästä johtamisesta ja työntekijöiden yhdenvertaisesta kohtelusta. Työntekijällä on kuitenkin suuri vastuu oman työkykynsä ja ammatillisen osaamisesta ylläpitämisestä. Itse kukin meistä voi vaikuttaa myös työpaikan myönteiseen ilmapiiriin.

Hyvinvointia työssä voidaan parantaa esimerkiksi kehittämällä työoloja ja ammatillista osaamista, työkykyä ylläpitävällä toiminnalla sekä työterveyshuollon avulla.

15 TURVALLISUUSSUUNNITELMA

Muonion päivähoiton henkilöstö on saanut ensiapu- koulutuksen ja koulutus päivitetään säännöllisesti. Työntekijät ovat saaneet myös alkusammutus- koulutuksen. Palo- ja turvallisuussuunnitelmat sekä terveystarkastajan hyväksymät oma- valvontasuunnitelmat löytyvät päivähoiton yksiköistä.

Laki lasten päivähoidosta

6 § (18.5.1990/451)

Päivähoiton tulee terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan olla lapselle ja lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva(Finlex).

8 b § (28.12.2012/909)

Jos lasten päivähoiton järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan asiakasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän lain vastaista, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Jos asiakasturvallisuus sitä edellyttää, toiminta voidaan määrätä välittömästi keskeytettäväksi taikka toimintayksikön, sen osan tai laitteen käyttö kieltää välittömästi (Finlex).

LÄHTEET

Finlex.

Muonion varhaiskasvatussuunnitelma, 2014.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, Stakes, 2005.